

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно-політичний місячник

З М І О Т

Евген Маланюк — Голгота	1
І. В-к — Кого і за що судили?	2
Хосе Ортега і Гассет — Бунт мас	5
Михайло Кушнір — Наворот сцієнтизму	8
Микола Понеділок — Дорослий	11
Борис Грінвальдт — Вітряк	17
Є. Бражньов — Зелений шум	18
Борис Грінвальдт — В підпіллі духу	18
Ікер — Джерело поезії в хліві	22
В. Т. — Про українсько-американські стосунки в Греції	23
І. Білий — Про козаків	25
І. Хорольський — Передвершинний альпінізм	28
** — Труднощі Франції	29
** — Зустріч поза протоколом	30
** — Мільйони агітаторів	30
І. Вовчук — Осторога	32

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

НА ФОНД ДОПОМОГИ РОДИНИ СЛ. П. СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗЛОЖИЛИ:

(Імена жертводавців проголошуємо в порядку надходження)
(Продовження)

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН.

Листа ч. 890. Збірщик Бродич Федір — \$ 20.00.

По \$ 5.00: Ф. Бродич, Л. Шимків, М. Шимків.

По \$ 2.00: М. Вем, К. Матвієнко.

\$ 1.00 — Р. Білоус.

Листа ч. 892. Збірщик Левчук Микола — \$ 13.50.

По \$ 5.00: М. Левчук, І. Румак.

По \$ 1.00: І. Гнип, О. Сенета, А. Іванцівська.

Листа ч. 886. Збірщик: Гурський Михайло — \$ 25.00.

\$ 10.00 — М. Гурський.

По \$ 5.00: О. Прокопович, М. Лісевич, С. Кваснюк.

Листа ч. 893. Збірщик: Гачкевич Василь — \$ 27.00.

\$ 10.00 — Б. Антонішин.

По \$ 5.00: В. Гачкевич, о. С. Чомко.

\$ 2.00 — М. Яблонський.

По \$ 1.00: М. Гусак, М. Пушкар, І. Музика, О. Микетей, І. Самотіха.

Листа ч. 894 Е. Козюпа — \$ 5.00.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ.

Збірка 9-го Відділу ООЧСУ — \$ 459.00.

Листи чч. 106, 110 і 111. Збірщики: В. Дитиняк і Я. Турко.

По \$ 5.00: В. Дитиняк, Я. Турко, С. Вашухно, А. Гіряк, М. Капко.

По \$ 2.00: В. Абельт, В. Янів, В. Бабік, С. Саклер, Франк Вранн, Й. Петроси, О. Смолинець.

По \$ 1.00: С. Стек, В. Кочик, Макс Й. Браун, Е. Бережинський, Стеран Ковак, Г. Джовеч, В. М. П. Т. Герман, І. Дума, О. Кіш, М. Тандарак, А. Розанскі, М. Дж. Грани, С. Д. С., Е. Д., В. Н. СРАН, Г. Ю., В. І. А. Мольнор, Г. Луганський.

Листи чч. 103 і 104. Збірщини: О. Глущик і С. Ткачик.
\$ 10.00 — М. Микнула.

По \$ 5.00: О. Глущик, С. Ткачик, В. Ханенко, М. Кухта, Д. Сенюк, П. Грабович, С. Конів, П. Калічинський, С. Петрак.

\$ 3.00 — Т. Якубовіч.

По \$ 2.00: І. Чвартацький, В. Гнатовський, С. Торбин, Т. Клебан, М. Хімяк.

По \$ 1.00: М. Кравик, І. Старик, І. Кілик, М. Голович, О. Пукас.

Листи чч. 112 і 113. Збірщики: Іван Федак і Адам Кіндзерський.

По \$ 10.00: І. Рачинський, М. Гидзкі, А. Масляк.

По \$ 5.00: І. Федак, П. Брус, М. Гидзкі, М. Ющак, Д. Цимбаліста, М. Подубинський, В. Мазан, І. Петришин, М. Шманько, А. Кіндзерський, С. Воднар, О. Петеш, Укр.-Ам. Горожанський Клюб.

\$ 3.00 — М. Коші.

По \$ 2.00: Я. Зубенко, М. Шевчук, М. Синишин, А. Моряк, Й. Сюда, М. Ютька, А. Каланейко, Д. Агапов, Г. Цар, Д. Дмитрак, Іван ?.

По \$ 1.00: М. Дудич, В. Зубак, П. Оначишин, І. Жуківський, М. Іваницький, А. Комінко, Й. Цімерман.

Листа ч. 108. Збірщик Іван Глущик.

\$ 10.00 — Іван Глущик.

По \$ 5.00: Т. Дреботій, В. Матлаґа, І. Кусий, І. Середоха, С. Матлаґа.

По \$ 3.00: Ю. Шманько, В. Рубас.

По \$ 2.00: І. Лазор, І. Мартинюк.

По \$ 1.00: А. Казьо, М. Совірко, О. Гудз, В. Кілик, Е. Кілик.

НЮ БРОНСВІК, Н. ДЖ.

Листа ч. 102. Збірщик: Ярослав Івахів — \$ 80.00.

\$ 50.00 — Ярослав Івахів.

По \$ 10.00: О. Созонський, Я. Пашківський, М. Московий.

Листа ч. 101. Збірщик: Василь Хомут — \$ 57.

По \$ 25.00: М. Хомут, В. Хомут.

\$ 5.00 — І. Підгайний.

\$ 2.00 — о. Я. Федик.

Листа ч. 114. Збірщик: Михайло Слободян.

\$ 10.00 — М. Слоболян.

По \$ 5.00: В. Галай, Родина Кушнір, І. В. Слободян, О. Подоляк, П. Савка, Л. Старанчак, П. Панькевич, М. Куцло.

По \$ 2.00: Д. Димидик, Я. Ощудляк, Р. Ратич.

По \$ 1.00: О. Цісик, П. Попіл, В. Тарнопільський, П. Литвин, Т. Яешник, В. Цяпа.

Філадельфія, Па.: Ірина і Володимир Повзанюки
50.00 доларів.

Джерзи Ситі, Н. Дж.: д-р І. Новаківський \$ 100.00.

Олеан, Н. Й.: Г. Романків — \$ 10.00.

Аллентави, Па.: Д. Хорват — \$ 10.00.

Ньюарк, Н. Дж.: О. Гаврилюк — \$ 10.00.

Омага, Небр. — Українсько-Американська Громада
— разом \$ 111.00.

По \$ 10.00: В. Столярський, Я. Винницький, М. Назарук.

По \$ 5.00: А. Клюка, С. Хмура, Д. Огородник, Д. Війтик, М. Дашко, С. Ванас, Опришко, П. Ващишин, І. Костів, В. Гричка, М. Ярош, В. Мазурик, В. Кульчак, М. Депа, Укр.-Амер. Громада.

\$ 3.00 — А. Хмура.

\$ 2.00 — А. Хмура.

\$ 1.00 — П. Гаврилюк.

БАНОН, Н. ДЖ.

\$ 100.00 — 16-ий Відділ ООЧСУ.

По \$ 25.00: Народний Дім, Н. Н., М. Кушнір.

По \$ 10.00: А. Пасечняк, В. Вінтонів, М. Кормелюк, М. Голубець, С. Домарецький, Д. Чиж, М. Шкодин, М. Пукас,

По \$ 5.00: Я. Сірий, В. Ошует, М. Волошин, В. Гупаловський, М. Драганчук, М. Солонинка, Т. Драганчук, В. Когут, М. Романчук, М. Сірий, В. Сірий, М. Шеремета, І. Свищук, І. Бурбела, І. Кушнір, В. Мартин, В. Петрінчак, С. Думський, М. Кудибин, Т. Ружилюк, М. Гісь, М. Дворський, Ю. Грабовецький, В. Шклярський, В. Грушка, Т. Музичка.

По \$ 3.00: А. Лабай, В. Воронькевич, В. Новіцький, М. Білик, Н. Писарський, М. Шишка, О. Комарницький, В. Фесьо, І. Ванько.

По \$ 2.50: І. Матіяш, К. Салеван.

(Продовження на стор. 32-ій)

Христос Воскрес!

Евген Маланюк

ГОЛГОТА

(з И. С. Махара)

Була година третя, як вкопали
Хрест між хрестів.

Червоні від натуги —
На втопану й криваву землю сльи
Спочити воїни. Ділили ризи.
А на хитон, що весь був суто-тканий,
Кидали жереб.

З натовпу густого
Підходили, щоб очі наситити
І, голови задерживши, реготали:
Ги-ги, чому ж з хреста не зійдеш, царю?
Хваливсь — збудую і зруйную в три дні,
Рятуйся ж сам!

Стояли тут набоці
Священники й ченці довгобороді,
Притакуючи: А таки ж бо й справді,
Ти ж інших рятував — рятуй себе!
А віддала дивилися ті жєни,
Що йшли за Ним, служили й провожали
Від Галілеї до Єрусалиму, —
Марія, Соломія й Магдалина.
Наг, на хресті висів серед злочинців
І на збасаманованому тілі
Вже гусли кров, лиш по ногах стрічками
Стікала й важко капала на землю.
Запалі очі в далечінь дивились
Над біле місто, над горби й байраки,
Над верхи гір, що ген лежать за ними
Прозорі ті озера галілейські.
Схилив чоло.

І раптом шум від крил
Почув поблизу. Та не був то ангел,
Що від Отця ніс чашу — дух зміцнити,
Ні, дух нечистий крила кажанові
Розп'явши, надлітав тепер до Нього, —
А змучений змагатись вже не міг.
І рік Діявол: Страдинку нещасний,
Тут при хресті ось бачимося вдруге
Й назавжди вже, бо вирок вже запав,
Борні — кінець.

А пам'ятаси, як —
Тому три роки — я Тебе заніс
З пустелі на високу гору, звідки
Вказав Тобі державу цього світу
Й прирік її Тобі, якби схилився Ти
Й вклонивсь мені? Але відмовив Ти.
Йшов звістувать небесную державу
Убогим, хворим, Хтів для щирих серць
Скарби відкрити безцінні, нестерельні,
Хтів душам простим до святої слави
Вказати путь. А з покоління людських
Хотів Адамова прокляття стерти.

І йшов на смерть із лагідним відданням
Немов ягнятко, уст не відімкнувши,
І кров Свою пролляв немов росу
Щоб звогчити Свою невчасну оснь...
Ісусе Галілейський, — бачиш юрби,
Що хвилями околнують Твій хрест!
Ще кілька дєнь тому, коли Ти в славі
Вегунав до міста, пальми під конита
Твого осляти кидали, ясали
І славили Тебе Давида сином,
Бо думали, що та Держава Божа
Вже настає і що доба надходить
Земного раю. Ти й тоді відріксь.
І юрби, роздратовані і мстиві,
„Розпни Його!” ревли Пілату в уші.
А ось тепер покиваючи ходять
Та ще й регочуть: цар висить жидівський!
Хай повисить. Хотів быть Божим Сином,
Та, видно, дєсь забув про Нього Тато.
І, дійсно, що забув.

Ось — бач — те небо,
Де, вірив Ти, що Він сидить у славі, —
Ясне, безхмарне, злегка усміхнене
Тим усміхом блакитним, нечутливим —
По Тобі так, як і до Тебе.

Птаство
В повітрі й звірина, що переходять
По суходолу, — все одним законом
Жило й живе, і то є мій закон:
Сильніший завжди слабшого покре.
Так само — люде. Цілий світ широкий —
Моя держава. Я бо є Життя.
Собою володію сам. І в душах
Паную вічно. Ні Отець, ні Ти
Не виженуть. Небесная Держава
То — тільки сон. Хай люде сон той снять.
Бач, під хрестом он лагідно балака
З ченцем стареньким римський старшина:
Так буде завжди. То — два спадкоємці
І слів Твоїх, і снів. Той змінить мундур,
А другий змінить богове ім'я, —
Я ж світом керуватиму надалі!
Чому ж тоді не взяв усі держави
І слави світа з щєдрих рук моїх?
Життя б своє не обірав так гірко

ВЕЛИКОДНІЙ ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ НАРО-
ДОВІ, ЙОГО НЕВГНУТИМ БОРЦЯМ ЗА ДЕРЖАВНУ
ВОЛЮ УКРАЇНИ —

ХРИСТОС ВОСКРЕС! — ГУ ООЧСУ

В останніх муках, міг би жити повно
Для щастя свого й щастя мільонів.
А так — що їм приніс? Упадок, смерть.
Сам впав ось перший.

За ім'я ж Твоє,
За сини Твої — сотнями будуть люде
І на хрестах, і на аренах гинуть.
Коли ж Твою побіду проголосять, —
Твоїм ім'ям, лише Твоїм ім'ям
Надалі мордуватимуть. Поглянь —
По всій землі, за смугами кордонів
Твоїм ім'ям палитимуть офіри,
Твоїм ім'ям охрестять хижі війни,
Твоїм ім'ям палитимуть оселі,
Твоїм ім'ям народи будуть нищити,
Твоїм ім'ям ще й будуть проклинати,
Твоїм ім'ям робитимуть рабів
Душено й тілом.

Бачиш вояка
Й жерця, — то ж перший буде мордувати
Твоїм ім'ям, а цей благословлять
Ім'ям Твоїм. Нещасних мільони
Окуплять сон Твій лотою ціною
Свого життя.

А з випарів кривавих
Той сон Твій про державу вічну в небі,
Про славу неземну — вставати буде
Примарою, що, як заплава мертвим,
Буде повік — спокусою живим.
Чому ж тоді не взяв усі держави
І славу всю? Моїм бо є життя,
Я Богом с, я над усім паную —
В серцях і душах всіх — на вік віків!
... І Сатана підвіся. Розір'яв
Великі чорні кажанові крила,
Що вихором широко розпростерлись
На цілий обрій. Над горбом Голготи,
Над містом, над долинами й верхами,
Над цілим краєм до далеких гір,
Над цілою блакиттю галілейських
Озер та над країнами й морями —
Похмура чорна хмара залягла.
Настала тьма велика всій землі
Що затряслась.

І зір одкривсь востаннє
Ісусові і велім гласом скрикнув
Він: Глі, Глі, лама сабахтані! —
І видихнув Свій дух...

(З книги "Golgotha")

(Зі збірки поезій Е. Маланюка „Остання весна”)

„VISNYK” — „THE HERALD”
Published by Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine, Inc.
Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief
Adress: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

І. В-к

КОГО І ЗА ЩО СУДИЛИ?

(В 30-ту річницю харківського процесу)

Розправа почалась 9 березня, а закінчилась 19 квітня — в страсну суботу 1930 року. То припадок, що вирок випав на цей день, але перебіг розправи і вирок, а ще більше його виконання, стали початком Голготи України.

На лаві обвинувачених було 45 осіб, з них половина членів УАН на чолі з академіком С. О. Єфремовим і М. Є. Слабченком; друга половина — видатні діячі української культури. Що то було? Зовні суд, з усіма атрибутами його, а справді то була розправа окупаційної влади над людьми, що глибоко сиділи в українському національному ґрунті, багато з них були творцями Української Держави в національній революції 1918 року. З підсудних 35 осіб належали до політичних партій, що в революції кермували стерном державного становлення: 17 були членами Української Партії Соціалістів-Федералістів, 13 бувших Соціал.-демократів, 4 належали до Української Партії Соціалістів Революціонерів і один належав до партії Соціалістів Самостійників.

Український Харків, де судили переважно киян, пригнічено мовчав, розуміючи про себе суть московської затії, в якій український культурний провід змушувано каятись за те, що нація оформляла свою державність. Процес був підготовлений майстерно і нагадував організований спектакль. Квитки вступу на залю розподілялися в колективах студентів, службовців і робітників.

Шість тижнів тривала розправа, на якій впорскувано моральну отруту, при допомозі якої за пляном з Москви задумано поставити націю на коліна. Зізнання обвинувачених підхоплювали газети та радіо і дуже швидко розносили їх населенню, вихваляючи „всевидюще” око ГПУ, що викрило небезпеку і припинило її.

Національний Харків вичував театральність процесу і кожний про себе боляче переживав трагедію людей, з яких за допомогою павлівської рефлексології, тоді дуже модної, зроблено змовців і поставлено на коліна. Політичний сенс чи спрямованість цілої розправи досить добре відбито у вироків. Суспільний обвину-

вач П. Любченко домагався смертної кари всім підсудним „як скаженим псам”. І суд виконав його волю: засудив 13 на кару смерти, а останніх на ув'язнення від 2 до 5 років, дев'ять засуджено умовно. Але тут же „зваживши на політичну і господарську могутність радянської республіки та з уваги на каяття підсудних, суд визнав за можливе змилосердитись і кару смерти замінити ув'язненням на 8-10 років”. За каяття — милосердя — така була моральна отрута, яку впорскувано нації з залі опери.

Яка була ситуація на Україні? В грудні 1929 року, який большевики називають „роком великого перелому”, Сталін проголосив гасло „ліквідації куркуля як кляси на базі суцільної колективізації”. Це гасло стало програмою масового винищення українських національних сил. Здійснюючи його, на Україні ліквідувалося не стільки заможне селянство, як найсвідомішу частину села і міста. Йшлося про ліквідацію тієї частини нації, що могла чинити спротив; оперативне завдання було поставлене ясно: обезголовити Україну на початку генеральної розправи з нею.

Судовий процес над членами СВУ-СУМ мав психологічно підготувати націю до наступної розправи, морально стероризувати Україну. Почали з культурної верхівки, з тих, що були пов'язані з визвольною війною України, з тих, що вимушену українізацію обернули проти імперського централізму і, наперекір кремлівському: „Москва так хоче”, творили окремих державницький стиль національного життя, відмінний від московського. Все те робилося під легальною формою, як висловився проф. Г. Холодний, директор школи в Чернігові, „ззовні школа була радянською, але діти виховувалися в дусі національного патріотизму і державницьких традицій”. Подібне робилося і в професійних школах та у високих учбових закладах. Всю ту велику працю, коротко можна схарактеризувати так: під вивіскою советської освітньої системи, в щоденній непомітній праці, що заперечувала радянські принципи, виховували і формували українців, громадян української держави з негативним і ворожим наставленням до накинutoї системи московського централізму.

Обвинувачений А. Заліський на суді заявив, що на його думку, на північних кордонах України „треба б насипати великі „гори” і ними бо-

ронити Україну від політичного і культурного наступу Москви”. І гори насипалися через діяльність Української Автокефальної Православної Церкви, через науково-педагогічну працю, розгалужених комісій УАН, через підручники для шкіл, методичні посібники для вчителів; через видавничу працю, а вона в ті роки була надто поважною, через широко розгалужену кооперацію і інше. Вся ота непомітна назовні праця, була пронизана ідеологічною засадою: „нація над клясою, над партіями”, як заявив підсудний Ніковський.

СВУ оформилась десь в 1925 році, на базі колишньої політичної організації Братство Українців Державників (БУД). Чи за 5 років вона розрослася так, як то записано в стенограмі, говорити важко, бо над підготовкою процесу і „обробкою” підсудних ретельно працювали фахівці ГПУ. Після арешту С. Єфремова (в липні 1929 року) на села Лубенщини, Роменщини, приїздили в серпні, ніби від нього, якісь люди для „магазинування зброї” і організації „повстанських полків”. Покази обвинувачених навіть за стенограмою, не дають підстави твердити про існування „полків і зброї”. В своїх зізнаннях М. Павлушков показував, що верхівка СУМ, який в порівнянні з СВУ був масовою організацією, не мала виразної думки на повстання. Обмірковувано, либонь, три варіанти: за одним передбачалося, що СУМ, у відповідний момент виступить як сотня чи батальйон; за другим, сумівці мали влитися в регулярні військові частини, як керівники їх, а за третім, думалося створити військові загони по високих школах. Поминаючи здійснимість їх в умовах 30-х років, коли ціла Україна була густо обсаджена окупаційними військами, залишається не дослідженим питання про те, скільки в тому було молодечих мрій, а скільки продуманого плану, оформленого ГПУ в процесі самого слідства. З скупих матеріалів, опублікованих на еміграції після нового ісходу українців, знаємо, що організація збройного повстання не була в плянах діяльності СВУ, тому ймовірним є, що всі оті „полки і склади зброї” — витвір лабораторії ГПУ, на чолі з Балицьким.

Оформлення процесу припало на початок розгорнутого наступу Москви на українське село, загальне невдоволення якого, часто переходило в стихійні повстання і терористичні акти проти окупаційної адміністрації. 1929 ро-

ку Україна була ареною відкритої московської війни за приборкання нації. Загальний національний спротив проти московського централізму, оформлений в боротьбі за національну культуру, науку, мистецтво, в кінці НЕП-у перекинувся на господарське життя. В 1928 році, напередодні X з'їзду КП(б)У, М. Волобуєв (член партії), розважаючи над проблемами української економіки, на підставі урядової статистики, проголосив три основні тези: 1. Україна є колонією ССРСР і її колоніальний стан є гірший, ніж був за російської імперії. 2. Жовтень не тільки не здійснив національного визволення України, а ще більше поневолив її. 3. За колоніального стану, в який поставлено Україну в ССРСР, не може бути й мови про культурну незалежність нації. А з тез випливав висновок про вихід України з ССРСР. Національний тиск на імперські окупаційні обручі в ті роки був такий сильний, що вони десь могли податися. А крім того, під впливом невгаваючого національного спротиву, в керівній верхівці України зарисувалися дві політичні течії: імперського централізму і української національної окремішності. Очевидно, що за першою стояла Москва, з її давньою теорією „Третього Риму”, яку за большевиків прикрито вивіскою „Третього інтернаціоналу” — штабу світової революції. За плечима другої течії стояли молоді творчі сили нації, з її волею до державного життя, сили, що, розірвавши духові плетива малоросійської провінції устами поета Влизька говорили:

„Хай здохне володар її (України — ред.)
Ніколи не поклонюсь йому я”.

У відносинах, що настали після завоювання України, перевагу здобувала одна або друга течія. В середині 20-их років, перед самим процесом СВУ-СУМ, перевага української течії стала цілком виразною і надто небезпечною для Москви. Це належно оцінили в Кремлі і вирішили дати генеральну розправу з так небезпечним для імперії станом на Україні — обезголовити націю.

Нищити українську інтелектуальну верхівку за її культурну діяльність Москва тоді ще не наважувалась, зважаючи на стан на Україні і в певній мірі на зовнішній світ. СВУ, що основним своїм завданням ставила ідеологічну боротьбу через ширення національної свідомості

на базі здобутків Української Національної Революції, під час слідства стала організацією, яка „підтримувала найтісніші зв'язки з петлюрівським центром, що називав себе „урядом УНР” і знаходиться на службі польських поміщиків та капіталістів”. А завданням своїм ставила „перетворення України на буржуазну державу під контролею і керівництвом однієї з сусідніх чужоземних держав, повернення поміщицької власності на землю, повернення приватної власності на фабрики, заводи й мастери... (З донесення В. Балицького, голови ГПУ, в Москву про розкриття організації в листопаді 1929 року).

Це давало легальні підстави не тільки для розправи з українським націоналізмом, а й почати фізичне винищення активних національних сил, тим більше, що ворожість українського села до советської системи, після посилення наступу на нього, з проголошенням колективізації, на стільки збільшилась, що загрожувала оформитись в загальне національне повстання.

Центральною постаттю процесу став академік Сергій О. Єфремов, — найвпливовіша людина в Україні в ті роки, а біля нього група академіків, вчених і науково-культурних діячів. Вже на початку 1929 року почалася підготовка до розправи. Поодинокі клітини Спілки Наукових Робітників надсилали свої резолюції, в яких засуджувалось академіка Єфремова. А на початку літа пішли чисельні арешти в Києві і інших містах. Професор Н. Полонська подає характеристичну деталь підготовки розправи*). В липні 1929 року, незадовго перед арештом С. Єфремова, коли Київ уже був зтероризований, С. Єфремов висловив свою думку на те все так: „будується велика піраміда, а вершиною її буду я”. І вже тоді дивувався, що арештовані так багато розмовляють — „часи декабристів вже минули, тепер потрібно мати витримку і не говорити нічого”.

За кілька місяців, перед розправою, колектив Академії Наук схвалив резолюцію, в якій висловлено обурення з „намірів СВУ повалити Радвладу... поневолити трудящі маси національному і міжнародному капіталові”. То були ті перші цеглини для задуманої „піра-

*) Проф. д-р Н. Полонська-Василенко. Українська Академія Наук, частина I. Мюнхен 1955 р.

міди", таких було більше. ГПУ будувало „піраміди" знизу. Слідчі добували зізнання від другорядних осіб, на яких оформлювано процес і тортурами змушувано ув'язнених до зізнань, які потім стали підставою обвинувачення і вироку. Та, не зважаючи на таку фахову „будову", на самому процесі виникло багато неув'язок. Поминаємо те, що обвинувачення спиралось виключно на словесні зізнання, добуті після відповідної „обробки" людей, на самій розправі часто кінці не сходилися з кінцями. Обвинувачення в терористичній діяльності СБУ і СУМ прокуратура сперла на розмову Павлушкова з Єфремовим, в якій академік ніби не радив вносити до програми СУМ пункту про терор з мотивів безпеки. Хоч тут же говорилося, що С. Єфремов був не проти того, щоб знищити мільйони комуністів. А коли прокурор Михайлів запитав про розмову його відносно терору, то академік відповів: „Настрої це річ залежна від того чи іншого стану нервів. Звичайно, іноді, під впливом зворушення скажеш таке, що коли потім цілком спокійно продумаєш, так уже не скажеш. Але щоб у мене були якісь певні терористичні наміри цього не було**). Всі докази про повстанчу діяльність Єфремова, що мав керувати повстанням, побудована на підставі його приватних розмов з Павлушковым.

Кілька обвинувачених заявили на суді, що вони тільки після арешту довідалися в ГПУ про свою приналежність до організації. Та це ні в чому не вплинуло на висліди процесу та й не могло вплинути, бо вирок, очевидно, був передбачений ще до процесу, а під час слідства до вироку добиралися тільки матеріяли.

Є різні думки відносно структури організації. Одні говорять, що організація мала широку периферійну мережу, міцно пов'язану, а учасники процесу твердять, що це був невеликий штаб людей, який не мав міцно організованої сітки на периферії. Та сила організації була не в кількості її членів, не в масі, а в чомусь іншому. Відданість людей Україні, глибока пов'язаність з її культурою, творцями якої вони були, високий моральний авторитет в нації і пов'язаність багатьох з них з державницьким становленням України, — в цьому була го-

***) М. Ковалевський. Опозиційні рухи в Україні і національна політика ССРСР (1920-1930).

Хосе Ортега і Гассет

БУНТ МАС

VI

Пристаємо до аналізу маси

Яка ж ця маса, що сьогодні панує над публічним життям — над політикою і не-політикою? І чому вона якраз така, себто, як вона виникла?

Слід відповісти разом на обидва питання, бо вони себе взємно висвітлюють. Людина, що тепер намагається стати на чолі європейського життя, дуже відмінна від людини, що керувала дев'ятнадцятим століттям, але вона витворилась і підготувалась у дев'ятнадцятому столітті. Всякий проникливий розум з 1820, 1850 чи 1880 року міг простим апріорним міркуванням передбачити серйозність сучасного історичного становища. І дійсно, не стається нічого нового, чого не передбачено сто років тому. „Маси наступають!" — стверджував по-апокаліп-

ловна небезпека для московського централізму. Це розуміли в Кремлі і організували розправу над українським сумлінням в залі опери.

Як збудували піраміду, то головний слідчий Брук і тодішній нарком внутрішніх справ Балицький поставили перед українською верхівкою справу так: або признайте себе винними, або тисячі заарештованих будуть розстріляні, — передбачення академіка Єфремова збулися. І він, надіючись коли не врятувати, то бодай улегшити становище тисяч, заявив, що сам несе повну відповідальність і вину за те, що сталося. Зайво говорити, що признання нікого не врятувало і не облегчило становища необчислимим жертв большевицького терору, який під назвою „викорчовування СБУ-СУМ", широкою хвилею покотився по Україні після вироку. Корчувалося дико. Українцями заповнили північні „необ'ятні" простори імперії, але національної ідеї не викорчували. З національного кореня виростили нові сили, для яких діяльність СБУ-СУМ ставала стимулом в боротьбі з окупантом. Процес СБУ-СУМ залишив глибокі сліди у свідомості нації. Нині Москва воює з українським націоналізмом так само жорстоко, як 30 років тому воювала з ним, „викорчовуючи СБУ".

тичному Гегель. „Без нової духової сили, наша епоха, що є епохою революційною, доведе до катастрофи”, — проголошував Огюст Конт. „Я бачу могутній приплив нігілізму!” — кричав з енгадінської скелі вусатий Ніцше. Мильно казати, що історія непередбачна. Безліч разів її пророкували. Якби майбутнє не дозволяло на пророцтво, то й не можна було б зрозуміти його, коли воно потім сповнюється і стає минулим. Думка, що історик є пророком навідворіт, підсумовує всю філософію історії. Певно, що лише можна передбачити загальну структуру майбутнього; але це ж усе, що ми насправді розуміємо з минулого чи сучасного. Тому, коли ви хочете добре бачити вашу епоху, дивіться на неї здалека. З якої віддалі? Дуже просто: саме з такої, щоб не бочити лише Клеопатриніс.

Який вигляд має життя цієї масової людини, яку народжує дев'ятнадцяте століття у все більшій кількості? Перш за все, вигляд всезагальної матеріальної вигоди. Ніколи пересічна людина не могла з такою легкістю розв'язати свої господарські проблеми. Тоді, як співмірно меншали великі багатства і труднішало життя промислового робітника, для пересічної людини з будь-якої суспільної класи щодня розширявся господарський обрій. Кожний день додавав нову розкіш до репертуару її життєвого стандарту. Кожного дня її становище ставало певніше та незалежніше від чужої примхи. Те, що раніше вважалося б даром Провидіння, який викликав покірну вдячність долі, перетворилось у право, за яке не дякують, а якого вимагають.

Від 1900 року і робітник починає розширювати та забезпечувати своє життя. Проте, він мусить боротися, щоб досягнути свого. У відміну від пересічної людини, йому не піднесено добробут зичливим суспільством і державою.

До вигоди й безпечности господарських додайте ще фізичні: себто, комфорт і публічний порядок. Життя біжить вигідними рейками і дуже сумнівно, щоб втрутилося в нього якесь насильство чи небезпека.

Така одверта й вільна ситуація неодмінно мусіла до глибини пройняти пересічні душі життєвим враженням, яке б можна висловити дотепним і проникливим зворотом нашого старого народу: „Широкою є Кастілія”. Себто, в усіх цих первинних і рішальних аспектах, життя показалося новій людині вільним від пере-

шкод. Ми відразу зрозуміємо цей факт і його вагу, коли пригадаємо, що в минулому простий нарід ніколи не мав такої життєвої свободи. Навпаки, для нього життя було гнітучою долею — під оглядом господарським і фізичним. Він відчував від самого народження, що життя — це море перешкод, які треба перетерпіти, і що нема іншого виходу, як достосуватися до них, улаштувувачись як-небудь у тісноті, яка лишалась.

Але ще яснішим є контраст ситуацій, коли ми від матеріального переходимо до громадського і морального. Від другої половини дев'ятнадцятого століття, пересічна людина не натрапляє на жодні соціальні перепони. Себто також у формах публічного життя вона вже не зустрічає перешкод і обмежень від самого народження. Ніщо не примушує її обмежити своє життя. І тут „широкою є Кастілія”. Нема ані „станів” ані „каст”. Ніхто не має громадських привілеїв. Пересічна людина дізнається, що всі люди рівноправні.

Ніколи в цілій історії людина не опинялась у життєвих обставинах хоч здалека подібних до середовища, що його створили ці умови. Ходить, дійсно про корінну новизну в людській долі, яку вкорінило дев'ятнадцяте століття. Споруджено новий кін для людського буття, новий під оглядом фізичним і суспільним. Три засади уможливили цей новий світ: ліберальна демократія, експериментальна наука та індустріалізм. Останні дві можна звести до одного терміну: техніка. Дев'ятнадцяте століття не винайшло жадної з цих засад; вони походять із двох попередніх століть. Заслуга дев'ятнадцятого століття не в винаході, а в практичному здійсненні. Це всім відомо. Але не досить абстрактного пізнання, а треба здати собі справу з неминучих наслідків.

Дев'ятнадцяте століття було в істоті революційне. Цю революційність не слід шукати в видовищі барикад, що самі собою не становлять революції, а радше в тім, що воно поставило пересічну людину — широку суспільну масу — в життєві обставини докорінно протилежні старозвичним. Публічне життя обернулося догори ногами. Революція — це не повстання проти існуючого ладу, а встановлення нового ладу, що перевертає традиційний. Тому ми не перебільшуємо, коли кажемо, що людина, яку

породило дев'ятнадцяте століття, є цілком відмінна від усіх інших людей в публічному житті. Ясно, що людина вісімнадцятого століття різниться від панівного типу в сімнадцятому, а цей від типу, що характеризує шістнадцяте, але всі вони такі споріднені, подібні й навіть своєю істотою тотожні, якщо протиставити їм цю нову людину. Для „простолюддя” всіх віків, „життя” означало передусім обмеження, обов'язок, залежність; одним словом, тиск. Хочете, кажіть утиск, якщо під цим розуміється не тільки утиск правовий та суспільний, але й космічний. Бо цього останнього ніколи не бракувало ще сто років тому, коли починається фактично необмежений розріст наукової техніки — і фізичної, і адміністраційної. Раніше, навіть для багатих і могутніх, світ був середовищем злиднів, труднощів і небезпек¹⁾.

Світ, що від народження оточує нову людину, не змушує її обмежитись в жаден спосіб, не протиставить їй вета чи якогось заперечення, а навпаки, збуджує її апетити, що в засаді можуть рости без міри. Річ у тому — і це дуже важливо, — що цей світ дев'ятнадцятого і початків двадцятого століття не тільки має ту широту й досконалість, що він фактично посідає, але, крім того, прищеплює своїм мешканцям тверде переконання, що завтра він буде ще багатшим, досконалішим і ширшим, немов би він утішався спонтанним і невинним ростом. Ще сьогодні, не зважаючи на деякі ознаки, що починають надщерблювати цю беззастережну віру, ще сьогодні мало хто сумнівається, що за п'ять років авта будуть вигідніші й дешевші від нинішніх. У це вірять таксамо, як у завтрішній схід сонця. Порівняння точне. Бо, дійсно, проста людина, зустрівшись з таким технічно й суспільно досконалим світом, вірить, що його витворила природа, і ніколи не подумає про геніяльні зусилля видатних одиниць, яким він завдячує своє існування. Ще менше вона признає думку, що далі існування цих

досягнень залежить від певних нелегких людських чеснот, що їх найменший заник миттю завалив би всю величну споруду.

Отже ми можемо зазначити в психологічній діаграмі сучасної маси дві основні риси: вільний розріст її життєвих бажань, і, тим самим, її особистости, і засадничу невдячність супроти всього, що уможливило вигоду її буття. І одна і друга риса складають відому психологію розпещеної дитини. І властиво не помилився би той, хто вжив би її як прозорник, через який спостерігав би душу сучасних мас. Успадкувавши багате й щедre минуле — щедre на надхнення та на зусилля, — нове простолюддя було розпещене від довоколішнього світу. Розпещувати — це не обмежувати бажань, давати враження, що все дозволено і що немає ніяких обов'язків. Дитина, що була піддана цьому режимові, не пізнала власних меж. Оскільки усунуто всякий зовнішній тиск, усякий удар з іншими одиницями, вона приходить до переконання, що лише вона існує, і вона звикає не рахуватися з іншими, а, головно, не рахувати їх вищими за себе. Це почуття чужої вищости міг прищепити їй лише хтось інший, сильніший за неї, що змусив би її зрєктися якогось бажання, обмежитися, стриматися. Отак вона була б навчилася цієї істотної дисципліни: „Тут кінчаюсь я і починається хтось інший, що має більшу міць. Видно, що в світі є двоє людей: я та інший, вищий за мене”. Пересічну людину інших епох щодня світ навчав цієї елементарної мудрости, бо це був світ настільки незграбно зорганізований, що катастрофи траплялися часто і в ньому не було нічого певного, багатого, сталого. Але нові маси опинилися в оточенні повному можливостей і крім того певному, де все готове і в їхньому розпорядженні, не вимагаючи попередніх зусиль, так як ми знаходимо сонце в високості, без здвигання його власними плечима. Жадна людина не дякує іншій за повітря, яким вона дихає, бо ніхто повітря для неї не зфабрикував: воно належить до сукупности того, що „є”, того, що ми називаємо „природним”, бо його ніколи не бракує. Ці розпещені маси настільки нехитрі, що вони вірять, що ця матеріальна і суспільна організація, яка їм дана в розпорядження, так як повітря, є того самого походження, бо, очевидно, її теж ніколи не бракує

1) Хоч яка багата могла бути одиниця супроти інших, оскільки світ у цілості був бідний, сфера вигод і товарів, яку могло забезпечити її багатство, була дуже обмежена. Життя пересічної людини сьогодні легше, вигідніше й певніше, ніж життя найпотужніших одиниць інших часів. Що їй шкодить, що вона не є багатша за інших, якщо світ багатший і забезпечує їй прекрасні шляхи, залізниця, телеграфи, готелі, особисту безпеку й аспірін?

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

ВІТАЄМО УПРАВИ ВІДДІЛІВ

І ЧЛЕНСТВО —

ГОЛОВНА УПРАВА ООЧСУ

і вона майже така досконала, як природний лад.

Отже, моя теза така: та сама досконалість, з якою дев'ятнадцяте століття оформило організаційно певні сфери життя, спричинила те, що маси, яким це пішло на користь, не вважають її за організацію, а за природу. Так пояснюється і дефініюється той абсурдний психологічний стан, що його виявляють ці маси: вони цікавляться виключно своїм добробутом та рівночасно відмежовуються від причин цього добробуту. Оскільки вони не вбачають у вигодах цивілізації чудес винаходів й конструкцій, що їх можна втримати лише великим зусиллям та обачністю, вони гадають, що можуть рішуче вимагати їх, наче природного права, і що на тому їх роля кінчається. У розрухах, провокованих голодом, народні маси звичайно шукають хліба, а їхній звичайний засіб — це руйнування пекарень. Це може правити за символ того, як, на ширшу та складнішу скалю, сучасні маси відносяться до цивілізації, що їх живить²⁾.

2) Віддавшись власним нахилам, маса, хоч яка вона буде плебейська чи „аристократична”, зовсім, через прагнення жити, схильна нищити основи свого життя. Вдалою карикатурою цього нахилу *propter vitam, vivendi perdere causas* — мені завжди здавалися події в селі Ніхар, недалеко міста Алмерія, коли 13 листопада 1759 року проголошено королем Карла III. Проголошення відчитано на сільському майдані. „Після наказано принести напоїв для цілого зборища, яке сложило сімдесят сім арроб Вина і чотири міхи Горілки, чий шпирт їх так зогрів, що вони з великою ясою рушили до шпихліра і викинули крізь вікна всю пшеницю, яка там була, та ще 900 реалів із Скринь. Звідтам вони пошли до Тютюнового Складу і наказали висипати Місячні гроші і тютюн. В крамницях вони чинили те саме, наказуючи розсипати весь пивний і істинний товар, який там находився, аби обряд був бучніший. Духовний стан так само не одставав, гучно переконував Жіноцтво, аби вони викидали все, що було в їх хатах, що вони й виконали без жодної користі, бо не залилося в хатах ні хліба, ні пшениці, ні борошна, ні ячменю, ні мисок, ні горшків, ні ступ, ні стільців і село зосталося в руїні”. За документом тих часів у посіданні пана Санчес де Тока, що його цитує Мануел Данвіла в „Reinado de Carlos III” (Царювання Карла III), II том, 10 стор., примітка 2. Це село, щоб зазнати своєї монархістичної радості, нищить само себе. Подивувідний Ніхар! Тобі належить майбутнє!

Михайло Купнір

НАВОРОТ СЦІЄНТИЗМУ

I. Генеза сцієнтизму

Розходження між знанням і вірою, почате в добі Ренесансу, росло продовж віків, аж врешті завершилося в половині минулого століття. Оскільки невіруючий вчений був раніше виїмком, остільки опісля віруючого вченого вважали чужаком. Як це звичайно буває з людськими справами, генеза цього стану речей лежить не тільки в певних об'єктивних фактах, але — ще може більше — в передумовах, зроджених на тлі цих фактів.

Саме в половині минулого століття, поодинокі наукові закони почали зростатися в одну гармонійну цілість, ведучи шляхом чергових узагальнень до кількох підставових засад, які вчені, захоплені своїми досягненнями, визнали основними, незрушними законами природи. А що всі нові відкриття — продовж цілого майже XIX століття, досконало вміщались в ці рамки, отже думали, що найдено врешті від кільки століть пошукуваний філософічний камінь, що відкрито остаточні тайни природи, отже, цим самим будівля природничих наук здобула тривалий, твердий фундамент, який вже ніщо в майбутньому не зможе змінити.

Гордість із завершеного відкриття зродила в душах учених зарозумілість. Вони забули про скромність своїх великих попередників, Галілеїв і Ньютонів, і почали поводитися, як дитина, що випливши човном на безмірний океан, і зазнавши розкоші колісання на його хвилях, сказала:

„Оце я пізнав вже цілий океан; куди небудь дальше попливу, нічого вже більше не потраплю знайти”.

Як стверджує С. L. Bottz. („A Status to Mr. Trattles” — London 1952): „вчені минулого століття думали, що вони мають відповідь на всі питання . . . це була догма, в яку ніхто, при здоровому умі, не мав сумніватися”. А що ці знамениті висліди досягнено виключно при допомозі розуму, то й загально непохитно вірили, що немає нічого такого на світі, до чого б не можна було дійти при допомозі розуму. І цікава річ — чим більше вчені думали, що думка людини — це ніщо інше, як тільки вираз мо-

лекулярних перемін, що відбуваються в мозку (як це твердив, наприклад, англійський біолог Thomas Henry Huxley в 1860 році) — тим сильніше вони вірили, що ці молекулярні переміни вповні вистачають, щоб пізнати найглибші таємниці буття.

На тлі цього переконання зродилось нехітливие, ба щобільше, згїрдливе ставлення до віри. Бо, — як окреслив це F. Sherwood Taylor („Man and Matter” — London, 1952 — стор. 12): „Святе письмо голосить твердження суперечні з незмінними законами природничих наук, воно є неправдиве в деяких своїх частинах, а цим самим невірнотойне в решті. Томут реба його відкинути”.

Певно, що ніхто з учених цієї епохи не міг заперечити, що в усіх ділянках природничих наук існують прогалини, невіршені питання, загадки. Але загально, догматично, вірили, що дальший розвиток науки ці прогалини вирівняє, згідно з „основними законами природи”, такими як їх тоді знали і що цим самим раз збудована будівля знання буде рости вище, неначе вавилонська вежа, на незнищимому фундаменті відкритих у XIX столітті основ.

II. Розвал будівлі знання

Одначе дійсність не підтвердила цієї гордої віри. Бо дальший розвиток науки не тільки розвалив висновки, які на ґрунті оцих „незрушених законів” будовано, але — щобільше — дібрався до самих цих основ, цілковито переформовуючи природничий погляд на світ.

Неможливо в короткій статті представити цілість цих перемін. Тому хочу обмежитися до накреслених кількох основних проблем, саме цих, які в минулому столітті являлися стрілами найтяжчого калібру, спрямованими проти науки Церкви.

Передусім матерія, ця матерія, про яку думали, що вона є чимсь тривалим, незмінним, одинокою у світі дійсністю, щораз більше затрачує свою матеріяльність, до цього ступня, що сьогодні не можна вже її елементарній частинці приписати ані тривалого існування, ані незалежного від обсерватора буття (очевидно в фізичному, а не в метафізичному цього слова значенні), ані навіть індивідуальности. Дійшло до того, що сьогодні фізики (як наприклад: Ervin Schrodinger, німецький фізик, 1933

лауреат Нобеля в „Science and Humanism — London, 1952) і біологи (як наприклад: Y. Z. Young, в „The Listener”, 1950) — бачать основну ціху індивідів, якими займаються їхні науки, не в самій матерії, але в їх організації, отже в цьому, що томізм називає „формою”.

Водночас, у протиставленні до поглядів, заперечуваних ще в 1911 році шведським ученим Svante Arrhenius (лауреат Нобеля 1903), а саме, що „погляд, що щось може повстати з нічого є суперечний з сьогоднішнім станом науки” — сьогоднішня наука не може уявити собі сучасного стану всесвіту інакше, ніж приймаючи, що мусів існувати якийсь його початок. Навіть у голосній, хоча на сильно довільних засновках базованій теорії Ноулса — цей всесвіт, у якому ми живемо, був сотворений, хоча це творення — на його думку мусило відбутися не в одній хвилині, але тривало мільйони літ.

Детермінізм, який позірно створював непророзимому бар’єру вільної волі й Божої інгеренції в справі цього світу, остаточно провалився і то так далеко, що навіть ті з фізиків, які тужать за його поворотом, не можуть найти в фізиці нічого, що підтверджувало б їхні намагання. І хоча стислий індетермінізм панує тільки в фізиці елементарних частинок матерії (мікрофізиці), тим не менше цей факт децидує про це, що також і мікрофізичні явища, явища світу доступного нашим змислам і нашим приладам, не є вповні здетерміновані. Можемо навіть подумати про дослід, який потвердив би цю тезу. Уявім собі чисельник Гайгера, в якому замкнено один, тільки один атом фосфору 32, з півперіодом розпаду 14,3 дня. Згідно з законами променювання, відповідь на запит, коли цей атом розпадеться, є абсолютно нездетермінована. Це може статися за пів секунди, або за рік. Це, що кажуть закони фізики — це тільки те, що існує рівний шанс, що розпад виникає перед періодом 14,3 дня, як теж, що він наступить після цього реченця. Коли отже такий чисельник получимо при допомозі ряду скріплювачів з відповідною вибуховою інстеляцією, — розпад атома може викликати навіть висадження вершка Монбляну. Але коли висадження виникне (і чи взагалі виникне, коли приновримо додаткове уладження, що автоматично вилучує чисельник після впливу, скажім, десятиох днів), — це зовсім не здетерміноване. Цим самим індетермінізм явищ мікрофі-

зики потягає за собою і частинний індетермінізм явищ у макрофізиці.

Повна відмінність законів мікрофізики спричиняє те, що хоч людський розум потрапить їх — згідно з тезами толістичного реалізму — зрозуміти при допомозі математичних формул, але не потрапить собі їх уявити. Цим самим, уживані дотепер моделі, якими послуговується фізика, ніколи не можуть вповні вичерпати навіть найелементарнішого явища. Це виявляє, — каже Мак Ворт (лауреат Нобеля 1954 — в ділянці фізики) що: „навіть в обмеженому полі опис цілої системи при допомозі одного образу є неможливістю. До цього треба образів, що взаємно себе доповнюють, які щоправда, не можна стосувати водночас, але які в дійсності собі не протирічать, тільки вичерпують цілу дійсність не окремо, але спільно”. Що ж це за удар для моністичної філософії, яка думала, що тягне свої соки з природничих наук!

Ствердження, що фізичні явища не розгортаються так само в живих тілах, як у мертвій природі, що вони різняться постійним будуванням вище впорядкованих форм, невпинною виною атомів із оточенням і дуже часто іншим перебігом деяких фізичних процесів (як наприклад осмоса). В випадку, коли дана оболонка живе або теж коли вона є мертва, а врешті факт існування кристалів протейни, які нічим не відрізняються від подібних протейн у живих тілах, а проте є мертві — все це вказує на те, що просте спровадження життя до „властивостей білкових тіл”, як це намагалися робити в минулому столітті, — не є можливе. І в міру цього, як пізнаємо ближче прояви живих тіл, таємниця життя не тільки що не вияснюється, але навпаки — поглиблюється.

Врешті епіфеноменалізм, твердження, за яким думка є тільки виявом фізико-хімічних змін, що виникають у мозку людини, хоча все ще має багато прихильників, стає сьогодні радше актом віри ніж науковою тезою. Бо немає нічого в науці, що могло б це потвердити. Визначний англійський спеціаліст нервової системи, Charles Sherrington (лауреат Нобеля в ділянці фізіології і медицини) пише: „думка й фізіологічні реакції в мозку залишаються і надалі вперто відрубними. Доходжу до цього переконання, що це є явища цілковито відмінні, які не можна вияснити одні другими”. Бо як слушно завважує F. S. Taylor: „можна до-

сконало вияснити при допомозі фізики і хемії цілий механізм на віддаль кермованого літака, але його курсу жадна з цих наук не є в спроможності вияснити”.

Що більше, науково вже сьогодні стверджені явища телепатії, ясновидіння і поборювання простору й часу людською думкою — є найсильнішим аргументом проти матеріалістичного погляду на істоту думки.

III. Намагання воскресити примари минулого

Як, отже, бачимо, наука, по довгих роках шукання, повернула на подвір'я віри, переступивши всі перешкоди, які людська гордість ставила раніше наукам Церкви.

Чи маємо з цього приводу співати гимни подяки, дякуючи Господеві, що знання потвердило правди віри? Не думаю. Радше треба подивлятися Провидіння, що так покерувало розвитком наукової думки, щоб і сліпі побачили, як обмежені є людські правди, а як вічні є Божі Пrawdи. У продовж деякого часу могло видаватися, що ця наука дала добрі висліди.

Але після короткого періоду, коли могло здаватися, що наука повернула на свій шлях і відтепер буде йти згідно з вірою, виник знов наворот до давніх похибок. Очевидно, що не маю тут на увазі науки поза залізною заслоною, але праці вчених у вільному світі. Щораз частіше бачимо в них, особливо, коли промовляють до широкої публіки, горду позу вчених минулого століття, переконаних, що тільки природничі науки є носіями правди і що тільки вони можуть вказати людині, як вона має жити й поводитися.

Коли призадумаємося над цим, чому сьогодні, коли недавні досліди виявили, як крихкі і короткотривалі є „наукові правди”, а широкий розвиток епістемології (теорії пізнання), виявляючи їх логічні основи, чітко витичив їх засяг, — чому так багато вчених забуває про ці науки — то відповідь можемо знайти передусім у відсутності овидів, трагічному висліді заскорої спеціалізації, а також у поверховності цих учених, ладних витягати далекойдучі висновки з вельми недостатніх передпосилок, у їх гордості, а деколи в їх несовісності.

Щоб доказати слушність цього твердження, можна навести сотні прикладів. Вистачить взяти щонайменше щодругу англійську популяр-

Микола Понеділок

ДОРΟΣЛИЙ

(Уривок)

І ще не забув Володька... Так ясно вирізьблюється, ніби сьогодні, годину тому це сталося... А було ж воно ген-ген коли-давненько... У неділю, якраз оту, коли люди вербуносять з собою — і можуть нею один-одного частувати...

Отож, Володька на вулиці вгледів у когось вербину, мерщій — шасть — на леваду, наломав у обидві жмені — і додому на radoцax...

— Мамо, а я приніс!

— Облиш вербу, Володько, вона в церкві не свячена.

— Я хочу Петьку Черепая бити... Посвятить...

— Не можна.

— Зробіть, щоб можна...

— Не вередуй. Не забувай — батько ще куртку пам'ятає. Вередуватимеш — начувайся — не здобувати...

Хлопець припишк... Замислився... А що як він спробує сам вербу до церкви понести? Та мати навіть і не знатиме... Чкурне з хати, посвятить, а тоді щодуху — до Петьки... І по спині його трісь-трісь... „Верба б'є, не я б'ю — за тиждень — Великдень"... Ото цікаво... А Петька як буде звиватися та тікати... А сміху, а біганини то стільки — цілісіньке подвір'я... Як у минулу весну...

Чим більше Володьчина уява малювала верб'яний бій з Черепаєм, тим непосидючішим він становився. І як лише батько з хати відлучився, а мати в іншій кімнаті поралася — хло-

пець з вербою — фурк — на вулицю... Пустився навскакача до церкви.

Яке ж було здивування Володьки! Що ж це тут твориться? Двері в церкві позабавані дошками, огорожі, через яку він так часто любив перелазити — не стало... Щезла брама... На дзвіниці тільки один дзвін видніється... Так ось чому мати „не можна” казала...

Він вирішив піднятися на дзвіницю, бо там один-однісінький раз і був, як йому з Черепаєм дозволили в три дзвони бити... Черепай два великі розгойдував, а Володька — менший... Ох, як тоді гуділо в вухах, як калаталося серце... І гаряче робилося — чи від людей, що спостерігали, чи від дзвону...

Володька підніс голову — і завмер від переляку... На дзвіниці щось ворухилося... Він намірився уже тікати, як якийсь чоловік споміж балок виглянув і закивав йому:

— Ну йди, йди сюди, кирпатий голопузе. Що ти тут нишпорить?

— Я не голопузий, а Володька Нетудихата.

А самому цікаво — до нестерпу — що ж той дядько там на дзвіниці поробляє?... Збігає прудко по драбині нагору... Ото дерева різного — і все павутинням посноване... А скрипу, а тріску під ногами — любо слухати... Тільки ступнеш, а воно — скрип-трісь — так і хочеться від радості підскочити... А по кутах, між балками — солома проглядає... Не інакше, як гороб'ячі гнізда примостилися... І скільки їх тут, по всіх закутках — матінко моя! Коли б оце Петька Черепай зараз тут був та підгледів — затрусився б, затіпався б від захвату...

— Дядьку, посвятить вербу!

— Не бачиш — на шпилі он — прапор колишеться... Замість хреста. Все замкнено. Нікаких дзвонів — і крапка.

— Тато казали, що то онуча, а не прапор...

— Розумний твій батько — аж нікуди.

— А звісно — розумний. Одного чорного зуба мають. Вони дорослі.

Дивляться один на одного — і мовчать...

— Дядьку, це лише один дзвін лишився?

— Як бачиш.

— А великі де?

ХРИСТОС ВОСКРЕС!
ВІТАЄМО АВТОРІВ, СПІВРОБІТНИКІВ
І ЧИТАЧІВ ЖУРНАЛУ.

РЕДАКЦІЯ

но-наукову книжку, або майже кожний науковий радієвий відчит. З цього отже обильного матеріалу дозволю собі вибрати два приклади, один — дуже сьогодні популярного астронома, другий — менше може відомого, але не менше типового генетика.

(Закінчення в наступному числі)

— На фабрику відвезли! Перетоплювати... Металу треба. Доганяти Америку поскорей нужно.

— А не можна її догнати кіньми?

— Можна, але дзвонами — швидше.

Володька наблизився до залишеного невеличкого дзвону — і торкнувся його... Як йому кортить подзвонити знову... Як тоді, коли він з Черепаєм натужилися біля них...

Але очі дядькові такі непривітні, такі пекучі та учепливі, що він ніяк не може на щось зважитись...

— Дядьку, а для чого дзвін, коли все замкнено?

— На пожежу.

— То дзвонить.

— Пожежі ж нема.

— То я зроблю.

— А я тобі руки поодрубую, шибенику! Візьму — чик — і утну по кісточки.

І дядько вийняв з вузлика, спід балки, ножа — кучого, лискучого — і махнув ним у повітрі, показуючи, як то він метко буде втигати...

Володьці раптом вислизнула верба з рук, він весь затрясся, кинувся, минаючи декілька східців нараз, додолу — і погнався до хати...

Біг, із всіх сил пхаючи руки в кишені... Йому здавалося, що дядько з ножем кожночас може його наздогнати... Лише аж у хаті звільнив кишені — і, переконавшись, що руки не вкорочені, незацеплені, тихесенько промостився в комірчині.

**

Володька притихав, коли батько розмовляв з кимось. Тоді він сів десь непомітно — і коли б не кліпав очима та не дихав, можна було б подумати, що застиг на місці.

— Ну й гарно у вас паски пахнуть, — забавив дядько Панас, переступаючи поріг. — Маю вам гарненьку новину передати, — вже якось по-іншому додав.

Тут Володьки — як не було на долівці. Зіскочив на ліжку і в кутику в клубок скрутився...

— Прапора на церкві нема, знаєте?

— Невже? Не інакше, як вітром знесло онучу.

— Ба ні! Зірвали. Цієї ночі. Сторож не чув і не бачив. Хропів на дзвіниці.

— Чому якраз зірвали, Панасе? Може...

— Бо так, Андрію. З церкви зняли, а на випасі старий сажик, пам'ятаєте, прикрасили.

— Свинарник оздобили?

— Ото ж бо.

— Молодці знайшлися!

Дядько Панас пройшовся вздовж хати, готуючись, видно, щось цікавішого сказати...

Володька з кутика супроводжав його зачарованим поглядом... „Ото дядько! Перший все знає. Та ще яким грімким голосом оповідає...”

— А тепер вслухайтесь добре. Що чуєте? — звернувся дядько Панас і перестав міряти кроками хату.

Володька старався навіть не кліпати очима — так насторожився, але окрім дядькового хрипкого дихання, нічого не чув.

— Собаки гвалтують, — проронила тихо, як посіяла, мати.

— Якись викрики, висвисти, — додав батько.

— Не помилилися. П'яні бахурі по вулиці тиняються... Антирелігійна, бачте, братія... Проти Паски агітація...

— Прийдуть під хату — рогачем потягну, що скрутяться! — і мати перейшла до печі й спробувала держално, мов би в доказ того, що вона не жартує...

— Не совітую, Дарко. Чи ти їх потягнеш, чи ні — а вони тебе скалічити можуть. А ліпше легенько взятися... Попілом... Стати собі за вітриком і між оченята посипати...

Скажуться... О, слухайте, як гармонія захлинається... А вигуки... То один грас, а інші частушки випаляють. Там такі віршики, що жах пробирає...

Володька з кутика примітив, як дядько Панас при слові „віршики” скривився, мов би проковтнув щось обридливе — і це його розтривожило. Адже ж він запам'ятав також віршика... Його співали частенько на вигоні. Невже і Володьчин вірш такий неприємний? Невже й від нього треба так негарно кривитися?

— Дядьку Панасе, — не втерпів він і із схованки показався, — я також віршика знаю... Як тільки Володька обізвався, ще не встиг закінчити, як мати, батько та дядько Панас підступили і недружніми поглядами прокололи, пронизали його навскрізь...

— Де ж ти його, нечистото, схопив? — майже у сльозах запитала мати.

— Оце так подарунок принесла до хати дитина! — сердився батько.

— Ану прочитай того віршика — ми послухаємо, — майже наказав хлопцеві дядько Панас.

— А нехай і не пробує!!

— Ти, Дарко, будь ласка, не брикайся... Утишся. Читай, синочку...

Хлопець, бачачи перед собою наближені грізні обличчя, що мов би шпигали, душили його — розгубився...

— Я забувся! — вереснув на всю хату Володька.

— А ти помаленьку пригадай, — лагіднішав дядько Панас — і попестив Володьчину чупричку... — Ану, постарайся!

— „На вгороді верба рясна —
Там стояла дівка красна...”

Розлягся неймовірний сміх. Дядько Панас схопив хлопця за руки і плескав та трусив його з гордістю...

— Золото — не хлопець. Он що він виучує! Хороші це вірші, Володько... Підростеш — співатимеш, і не раз просльозишся від них...

І дядько Панас тієї ж! Підростеш... Та ж він уже, здається, занадто підріс... Аби йому ще чорного зуба — то й підростати не треба... Достойно буде, як тато... Гармонія гаркнула десь зблизька — і дядько Панас поспішив опустити Володьку на землю.

— У наш закуток добираються. Ну що ж, повоюємо з ними. Гайда, Володьку!

— Не бери хлопця, Панасе. Буде непутяще вислухувати. Хай у хаті посидить, — заперечила мати.

— Хай іде, Дарко! Не тримай біля спідниці — науки з того, як кіт наплакав — ніякої. А йому ж треба вчитися жити, відбиватися, відгризатися...

І дядько Панас, обвівши дебелою рукою Володьчину шию, вийшов з хати... Слідом — батько.

Володька не йшов, а пурхав від надмірного щастя. З ним вперше повелися, як з дорослим... Він крок-у-крок ступав з дядьком Панасом, з тим, що його часто „кашоїдом”, „халамидником”, „гудзиком” та „горошиною” про-

прозивав... Тепер вони йшли пліч-о-пліч відгризатися від ворогів...

Ох, як Володька буде пособляти дядькові! Як буде відбиватися уперто! Як лише мога, зі всіх сил...

Перегородивши впоперек вулицю, до них наближалася з пронизливим свистом та хрипом — замість співу — валка парубків — з гармонією попереду. Присадкуватий юнак, з буйним каштановим волоссям, що заслоняло йому одне око, з розстебнутою на всі гудзики сорочкою (напевно, щоб кидалася в очі таврована п'ятикутна зірка на грудях) — в один замах звивав змієм гармонію, луцив насіння, спльовував лушпиння на траву, топтав несамовито ногами і викрикував:

„Воскресіння Боже — вам не допоможе!
Слухайте нас люди — ліпше жити буде!”

Дядько Панас сплюнув через тинок і загукав так, що у Володьки у вухах залопотіло, а по тілі пробігли лоскотливі комашки...

— Собачня ви, скалічена, розгавкана! Злидні розперезані. Болячки негосні!! Ось хто ви!!

Володьці хотілося впарі з дядьком Панасом картати, але слова, що так гарно та лунко лилися з дядькових уст, у нього плуталися, соталися і застрягали в горлі.

— Болячки, чусте! — тільки й міг витиснути крізь зуби і кинути на вулицю...

А гармонія ще завятіше заверещала. Юрба ще сильніше — з ревом і риком — висвистувала, пританцьовувала, плескала в долоні, реготалася та гарцювала на місці...

„Ми церкви всі і собори
Перетворим на комори!”

— Не діждете! — дядько Панас висмикнув з тину поліняку і штурхнув нею в напрямі гармоніста. — Не діждете!! — і розмахнувся в повітрі...

— Бога немає!

— „Христос Воскрес із мертвих — смертю смерть поправ...”!

Ох, як дядько Панас гарно деклямує, одним духом, без зупинки, і так швидко, що Володьці за ним годі то все переповісти... А пособити ж дядькові якось то треба...

— Нас чимало! Та ще й гармошка в додачу! Не перекричиш!

— Перекричу, дурню незбагнений! Хоч я один, а вас чортів много!

Володьці від жалю сльози заросили очі. Та то мовчить, він, Володька, не помагає — і дядько Панас сам їм віршики читає... А він же один, а їх чортів много...

— Ми юні безбожники! Геть ікони!!

— „Да воскресне Бог і расточаться вразі Його...!” — відповідав їм дядько Панас.

І як гармоніст наблизився до тину — і жбурнув прямо в лице дядькові Панасові:

„Ми на горе всім буржуям
Світовий пожар роздуєм!” —

Володька вискочив наперед і завіршував...

— „На вгороді верба рясна —

Там стояла дівка красна...!” — Ага, чуєте!

— Так, Володько, бештай, чухрай їх, кидай їм межі очі наше, рідне, щоб вони захлинулися! Щоб подавилися!

— „Не моліться ви до Бога —

Серп та молот — перемога!” — надри-
вався, біснюючись, гармоніст.

— „Хорошая та вродлива —

Її доля нещаслива...!” — відбивався хлопчина.

— Правильно, Володю-серце! Нещаслива... Бо он ці круки юрмляться, роздирають свитину, до живого тіла добираються... Очі їй ви-
кльовують... Крови бажають, барбоси! Тому її доля потоптана, нещаслива...

— „Її доля нещаслива —

Нема того, що любила...!” — розжарений, роз'ятрений жалібними дядьковими словами — впереміжку — і деклямував, і проспівував, і квилів Володька... — „нема того, що любила...”

— О ні, Володю, о ні, душе моя, неправильно кажеш... Є люди, що люблять її, не перевелися і не переведуться ніколи! Хоч на них і чатують, чигають, до землі пригинають, в землю втоптують...

Гармоніст кривуляв біля тинка... Поза ним увивалася вся галаслива компанія... Хтось збоку спробував перелізти тинок і до дядька Панаса добратися...

Тоді Володьчин батько, що за весь час не

проронив єдиного слова, пережиливіс через хвіртку — і, б'ючи кулаком по деревині, на-
решті озвався:

— Хто влізе до мого подвір'я — хай на себе пеняє. Відразу в'язи скручу. Окалічу на місці.

Гармоніст миттю відступив, за ним шаранулося назад усе зборище...

І Володька тоді збагнув, що хоч батько не вмів деклямувати, як він та дядько Панас, зате зугарний здорово „барбосів” лякати...

— Великодня тепер не буде!!

— Тіпун тобі на язик, а жура на серце! — де не взялася — і вмшталася мати.

Володька відчував тепер, що він з дядьком Панасом — не одні! Їм помагає батько, а вкінці ще й мати підспіла... Ще й щось фартухом прикриває...

— Що за спиною ховаєте, мамо?

— Попіл, синочку.

— На голову сипати?

— Межі очі?

— Гармонії?

— Усім.

Гармоніст, з парубоцьким диким вихилясом, загравав посеред вулиці, а юрба, оточивши його колом, під такт музики, хилилася то в один, то в інший бік — і гецала та вигукувала:

„Ой, яблучко, куди котишся?

В церкві будем танцювать,

Як нам хочеться!”

— Худоба безрога, стадо репане!!

— Зілля пекельнеє, анцихристське!

— Бетлах гидотни!!

— „Христос Воскрес...” „На вгороді верба рясна... Рясна... Вона рясна ще й вродлива...”, — допомагав Володька.

— „Ой, яблучко, закотилося —

А вже церква у нас

Завалилася!”

Все сталося так несподівано, що Володька раптом урвав віршування...

Густа пелена попелу покрила і гармоніста, і танцюючих навколо нього... Музика ушухла... Урвалися співи... Юрба кинулася врозтіч...

Як курява уляглася — Володька спостері-

гав, як співуни розбігалися вулицею... А городом, навпростець, п'ятами накинував музикант, волочачи розтягнену та забрьохану землею гармонію. Він перескакував куці терену — і гармонія відзивалася йому услід насмішкватим скреготом...

— Пожирували на свою голову, — сказав батько.

— Наша взяла, наша зверху! — сказав дядько Панас — і Володька відчув, що це не лише мати, батько і дядько Панас зверху опинилися... І він наверх дібрався! І від всеобіймаючої гордості за себе він тільки й промовив:

— Наша зверху, а попіл на вулиці — низу! Ага.

— І де ти такої мудрости набрався, — зауважив, сміючись, батько.

— З маминих грудей, — відповів за Володьку дядько Панас — і пригорнув хлопця до себе.

**

Великодня ніч... Володька місця не облюбує собі в хаті... То там, то тут підсяде... Вдивляється... Як все змінилося... Нарядилося — причепурилося... Рушників вишиваних по хаті — не перечислити... На іконах, на вікнах, поверх скрині... В куті — полумисок із паскою... А крашанок у плетений корзинці — гора-горою... А свічок стільки... Звідусіль тріскають, моргають... Як в церкві — достоменно... Двері — не прикриваються. Все хтось надходить — з вузликом в руках чи під полою...

— Мамо, а он дідусь з борідкою!

— То пан-отець, Володю.

— А де ж золоті ризи?

— У скринці.

— Чого?

— Не чого, а Службу відправлятимуть. Великдень же, синочку.

Батько з сіней пильно на матір подивився — та ще й до того кліпнув одним оком... Мати тихцем із хати вийшла. Володьці зразу прояснію — тут інтересне щось приховано — і його варто розгадати. Він — назирці — за ними... Непомітно під сінешні двері спрямувався... Навшпиньках йшов, попід стіною прокрадався... В густому затінку... І що ж? Не встиг як слід в куточку примоститися, як батько обізався (І як він міг угледіти? Та ж до Во-

лодьки спиною стоїть! Ну просто диво!!):

— Не вештайся повсюди. У комірчину — марш! Нема чого під двері забиватися. Як треба буде — покличемо тебе.

— Та я ось, тату, тут... Не треба мене кликати...

Батько примирливо всміхнувся, хоч все ж таки головою у бік комірчини покивав... Володьці прийшлося підкоритися. Він нехотя, з надутою губою, з сіней зашвендяв. Що ж можна вдіяти, коли весь світ такий настирливий та гордий... При Володьці не хочуть нічого говорити. А неминуче мусить бути щось прецікавого... Бо чого ж би батькові моргати? О так! Черепай, як до Володьки прибігав, як вдвох вони тоді батькову куртку за свисток віддали — також моргав... Та хіба раз... Безліч разів... Моргне та й каже: „Це тайна гробова, Володько, око до ока, щоб ніхто не знав!“ Тепер цілком розвиднилося хлопцеві. Так он чому його з сіней попрошено? Бо там, видать, також гробова тайна, яку не хочуть нікому передати... Та марно! Він — хоч би як — дізнається!

Володька щільно притулився до дверей у комірчині — і вслухався...

— „Якої б радості було, коли б це дзвін ударив. Може б ти ще попробувала, Дарко. Ану ж упросиш... Диви, опудало й погодиться...“

— Та де, Андрію! І сьак, і так підходила до нього... Умовляла різно... А він одно: „Нікакіх дзвонів — крапка! Приказа маю — лише дзвонити на пожежу, а не для забобону.“

— А що як прослідити... Коли з дзвіниці злізе... Він часто у копичці на вигоні ночує.

— Удень похропує. А ввечері, та ще сьогодні, мов на прив'язі, кружляє біля дзвону... Ніяк не можна“.

Володька передумував підслухане... „У копичці, на вигоні, ночує...“ Так он чому нору просмикано в копичці! Там той, з дзвіниці спить! А скільки то Володька з Черепасм за те сварилися... Петька впевняв, що в солоні вовки ночують... Ото вони звідтіля скиглять уночі. Володька ж присягався, що туди залазить відьма — і скавулить собакою... А вийшло нічیه! Ніхто не розгадав! То гніздо сторожа з дзвіниці. Опудала!! Той, що не хоче для матері дзвонити! Не на Великдень... „ЛИШЕ ПОЖЕЖУ“ — пояснював Володьці... „Поже-е-жу“...

Хлопчина прошмигнув до печі... Непомітно вкинув за сорочку сірники...

„Я тобі руки поодрубую!” — зринули слова — і хлопець зупинився... „А я не дамся! Я не в клітці, як мій тато... Я ремствую! Не відрубаш!”

Він вискочив із хати. Щодуху вихопився в ніч — і зупинився... Далеко ж бігти — через два городи, шляхом, повз тополю — і в яр, до вигону... А темнувало...

Промайнув подвір'ям, мов світляк, — у білому, святковому зодягнений.

Яка ж то темінь наїжена та шерехлива! Що кроку зробиш — щось чигає на тебе, шепоче навкруги, підгукує, сичить... Тоді щось трісне звідси, а звідтам реготом і пискком відізветься...

То ніби на горбок залазиш — і валишся в долину... І хилиться темрява, спливає, густішає і рідшає: то виросте стіною біля тебе, то відсахнеться вбік і в клапті розійдеться...

І враз Володька — став! Від шляху хтось — високий, посмиканий та пелехатий — до нього наближався... Обабіч десь заскиглидо, зашаруділо, мов попередило: „Попався! Отут то вже не вирвешся, хлопчисько... Напевно відрубую”...

Ще крок ступнув — хтось, мов би батогом, стьобнув в обличчя... „Хіба вернутися? Бо той, зі шляху — косматий, з ногами, мов цівки — однаково не пустить до копички...” Він обернувся, щоб втікати — й полегшено зідхнув... Зрадів несказанно. Та то ж тополю біля шляху маячіє!!

Тепер вже біг облегшеними кроками. Не розглядався по боках — лише вперед вдивлявся... А щоб не чути шепоту та тріску кругом себе, під крок собі безперервно повторяв:

— Христос Воскрес... На вгороді верба рясна... Красна... Вродлива... Нещаслива... Бо щастя немає... Немає... ВІДРУБАЄ... ВІДРУБАЄ... ВІДРУБАЄ!!! А я не дамся!!!

З розгону шугнувся в яму. Ноги зігнулися — і він зісунувся й присів... Виснажений вкрай — не так дорогою, як страхом...

„Оце так заморився... Змокрів увесь... А це ж канава, біля соломи, де ми частенько у kota-миші гралися... Он і копичка бовваніє...”

Володька щільніше притиснув сірники до

тіла — і видряпався з ями. Зовсім вже близько, тільки підстрибнути — і ніби там... Та вітер не пускає... А в грудях мов би камінь появився — і тільки но дихнеш — його потрібно підіймати... Важучого, на цілі груди каменя...

Нарешті! Володька, тремтячи всім тілом, під солому повалився...

Черкнув — і черкіт той гучнішим грому здався...

**

Коли він біг в село, шлях кривавився від полум'я соломи...

Щосили гнався до дзвіниці, обплутаний безчисленними тіннями, які спліталися і розбігалися, зливалися і розпадалися, лягали спереду й підгоняли іззаду...

Врешті, у перевулок вскочив — і тіні відступилися... Без них вільніше було бігти... Ось і дзвіниця... Вгорі каганець блимає, значить, сторожує!..

— Дядьку!!

— А хто то там такий?

Хлопчина, вчувши голос чоловіка, заплакав... „А що як він про все вже здогадався! Візьме ножа...!”

— Дядьку, дивіться, пожежу маєте... Дзвонить!

Той вмить забігав, заметушився... Щось гримнуло в темряві...

— Хутчій збігай сюди, кирпатий! Підсобиш!

— А ви не будете?..

— Та чого ж ти, мов зачаклований, стоїш? Іди! Допомогай, дзвони! А я тим часом... В бочках води чорт — має... Піду наповнюють...

Володьці, як збігав угору, вчувалося, що східці не тріщать, не рипають, як перед тим, а голосно співають, разом з ним — від вимріяного, хоч несподіваного, щастя...

— Дзвін — бом!!! Дзвін — бом!!!

І Володьки вже не стало... Він коливався разом з дзвоном, шматував укупі з ним навислу тишу, будив темряву — і летів удалечинь...

— Дзінь-бом!!!

Дзвін враз якимсь малим зробився — і напрочуд легким — і Володька його тримає у руках, і розхитує широко, аж до села, до їхньої хатинки, під вікна матері та батькові...

— Дзінь-бом!!! Дзінь-бом!!!

Чи вони знають, що діється з Володькою? Він повис і розхитується з дзвоном... Він розтопився в ньому... Розтаяв в радіснім гудінні... Він відчуває дзвін руками, вуха наповнені дощенту дзвоном — і навіть всередині, де недавно камінь загніздився і дихати перешкоджав — з полегкістю відкликується дзвоном...

— Дзінь-бом!!!

— Ей!

Володька насторожився...

— Ей, ти, чуєш! — долетіло знизу.

— Атож, дядьку!

— В куті, біля каганчика, ножа знайдеш... Знеси мені. Та швидше! Треба мотузку одрубати.

Дзвін урвався... Замок...

„Одрубати... ОДРУБАТИ...” — закружляло хлопцеві в голові і він жахнувся. — „Напевно здогадався...”

— Я більше не буду, дядьку. Не одрубуйте!

— Чого ж ти там так довго возишся! Та ж ніж перед очима!

Сторож злостився — і сам збігав нагору... Хлопчина в кут забився і гарячково шепотів:

— Єй-бо, не буду! Я не хотів...

— Я тільки ножа візьму. Чого перелякався? Дзвони, синашу!

— А ви будете р-у-б-а-т-и?

— Та що тобі, тупице? Буду рубати, бо треба. Бачиш же сам — пожежа.

Володька кинувся із східців — і напівдорозі з сторожем зустрівся... Від переляку стрибнув на землю... Зойкнув... Перекотився до огорожі...

— Чи ти здурів! Он звідкіля плигати! Уб'єшся, бовдуре!

Володька вже не чув нічого... Зірвався... зник в темряві...

**

Вранці, як Володька умивався, з дзеркала на нього зиркнуло обличчя з гулькою на лобі... Вглядався пильніше, дивуючись новині... Гулька маленька, а болить немилосердно... Смикає, щипає... І ще... Чи вірити своїм очам?! Ні, ні, не може бути!! Ну, певно... Обнова, довгожданна обнова, для Володьки, появилася...

Борис Грінвальдт

В І Т Р Я К

Бубнить,

як віз на забрукованих шляхах,
здаєка кулемет...

А кулі скрізь байдуже
в багнище плоскокали...
блукали в реп'яхах...

Чмелли...

Деся хтось зойкнув...

звідкільсь стогін чути...

Скавліло й вило десь — наликанним щеням.

Сичало гадами, укритими десь в скелях...

Повітрям шарпало...

Летіло навмання

у пункт один

— он, де вітряк

привидям смерти.

Стояв між ворогом

і нами у степу —

Архангелом із поруйнованого храму —
вітряк...

з пошарпаними крилами

й стопу

обпер об край горба

в каміння гострі злами.

Настирливо — в'їдлива думка:

„Сигналіст...”

Зайняти вітряка...”

— короткий стріл наказу —

„Врятуйте вітряка —

врятується воі!”

І поповзли на смерти край —

— життя шукати...

Він з криком ускочив в комірчину...

— Тату!

— Цсс, Володьку, мама заснула... Ми маємо маленьку Катерину... Манюсіньку... Твою сестричку... Маємо радість...

— А я, тату, також радість маю... Дивіться...

— Що ж то таке? Деж це ти так розкрояв губи?! Навіть ЗУБИ ПОЧОРНІЛИ!!

— Бачите, тату, бачите! У вас один зуб чорний, а у мене — цілих три!!

Володьку полонив такий шал, що він не відчував ані гулі, ані запеченої крові на зубах, ані розбитого коліна...

Він, як тато, чорного зуба мав! Навіть три!! Він став нарешті ДОРΟΣЛИМ!!

С. Бражньов

ЗЕЛЕНИЙ ШУМ

(Закінчення з попереднього числа)

Денікінські орди вже перейшли Дніпро вище Кременчука й Черкас. Петлюрівці посувалися щільно до залізниці Хвастів — Козятин. Начальник південного сектору Пузирьов сидів не певно на станції Козятин, не зважаючи що робити: відтягти військо без бою до Білої Церкви? Чи прийняти бій на лінії Христинівка — Козятин?

У Христинівці скупчувалися всі коло сили під командою Копуловського. Останньому я здав Христинівський район, а сам із своєю групою пересунувся вліво в секторі Верхнячка — Поташ.

Тут відбувся фінал „Зеленого” походу. Бандитська отруя занастила останню хвилину нашого відступу. Зелена отруя збаламутила дух партизан у цій останній боротьбі за совєтський Київ.

Вранці повідомили, що ніженський загін залишив позиції й зібрався в селі Доброму, вимагаючи відіслання на відпочинок у Ніжен. Я приїхав до Доброго верхи з одним джурою у ту хвилину, коли ці розрухи були вже зліквідовані: комендант Капснников зібрав свій загін на майдані й переконав виконати свій обов'язок. Але згодом до станції підлетів паротяг з відкритою вантажною платформою, переповненою озброєними людьми — Маслов, комендант сквирського полку і з ним біля сотні його горлорізів.

Маслов, наче не помічаючи мене й Капснникова, з рішучим і жорстоким обличчям, наблизився до вишикуваних ніженців. Сердито нагримав на них за те, що вони зрадники й відступники, оголили крило його полку. Роздратовувався все більше з кожним вигуком і раптом, вихопивши револьвер, розпочав стріляти по нерухомих, безмовних рядах людей. Ніженці, приголомшені таким невиданим способом агітації, панічно бризнули у всі боки. Після того Маслов обернувся й швидким кроком підійшов щільно до мого коня. Я раптом побачив цівку револьвера, наведену просто в мого обличчя. Маслов домагався, щоби я зліз з коня.

Борис Грінвальдт

В ПІДПІЛЛІ ДУХУ

Світ проковтнула у масці змія.
Слявом лишилось Твоє ім'я...

В скutih серцях тропарем лише Ти.
В душах — з Твоїм свят-ім'ям — щити.

Родяться ковані, крицю кують —
вої, озброєні в міць Твою!

Віру у грудях, як цноту таять,
З уст не почувеш німих проклять.

Сталь загорнула в плац Покрови.
номета таїться, як рись в крові.

Перст Божий з неба не дав знати нам
— в чорних свічках спить анатема!

Вії у діл... Лише очі зорять...
Душ то свічада!.. Ховай, уздрять.

Ворога — в дрїк ця постава німа, —
відповіді все ж нема і нема!

Ворони ждуть вікові пожив —
стерва наїзників, судних жнив...

Сполоху пісні жаскі ще мовчать,
дзвони ще шнєтять брудна печать...

В горнах, у полум'ї Духу сія, —
злотом кується Твоє ім'я!

В пазусі спить у вишваній — нік!
Гонти?.. О, ні! Ще страшніш... страшніш!..

Гімни нові ще орган почуттів
в рокіт фанфар бєсвих не вилів!

Нації Душе, гартуйсь! Стались!
Стисни п'ястук ще міцніш! Сильніш!

*****

— Арештую тебе по постанові полку, —
прохрипів крізь зуби. — Віддати зброю, таку
твою мат!

Я вирячив очі на нього, зненацька втративши
всяку здібність розуміти.

— Полк кличе вас на суд, — сказав він ми-
ролюбніше. Тому, що ви є зрадник революції
і продалися Петлюрі.

— Злазь з коня, сволото! — раптом гримнув
люто. Віддавай зброю! розмовляти з тобою...
Продали нас, есерівські гади!

Я, нарешті, здолав ворохнути язиком.

— Хто вас купить? — сказав я з усією можливою самопевністю. — Кому така шваль потрібна?

— Знаємо хто Петлюра! — заревів Маслов. — Злазь з коня, у полку поговоримо! Ну?

Видко було, що я таки мусів злізти з коня. А поки злазив — оцінив усі шанси й можливості направити захитану ситуацію. Знав, до чого дійде, коли віддатися в руки Маслова. Знав, що значить — стати в характері арештованого перед сквирським полком. Всенародне судовисько на майдані, тисяча присяжних суддів, розлючених, вимахуючих рушницями, сотня п'яних прокураторів і засуд: шнур, багнет у горло, куля в спину.

Потік міркуванням пронісся в голові протягом однієї хвилини. А в наступну мить вибрав простий шлях. Зійшов з коня і став перед Масловим, водночас розстібаючи кобуру й дістаючи мавзер.

Можливо, що ця п'яна голова вважала мій рух за бажання віддати зброю. Може бути, що з п'яних очей мій рух не одразу дійшов до його свідомості. У кожному випадку, він допустив зробити таке: піднести пістоль і влучити набій у груди бандитові.

На цьому закінчився очайдушний масловський шлях. Тут він учинив найкраще, що йому залишилося. Поляг обличчям до землі, наповал. Втративши голову, банда стрімголов кинулася назад до двірця, вломила на плятформу й погнала паротяг назад. Домчала до полку з лементом та прокляттями, там вчинилася буча. Цілий день мітингували, збираючися вирушати штурмом на ніжинський відтинок, ревіли й клялися зруйнувати Київ упень. Сквирчани скавчали від люті й розчарування. Ще б пак: залишилися без батька-команданта, під досвідченим проводом котрого два роки вивертали буржуйські скрині...

Другого дня сквирський полк у повнім складі, з усіма командантами та „воєнкомами” (там були й такі) кинув позиції, відкрив фронт, вирушив до себе додому до Сквири. Дезерція сквирчан стала неначе гаслом: увесь Христинівський відтинок фронту звівся на ноги, полинув на північ. Зрозуміло, відступ не був наслідком сквирського скандалу. Він був подиктований співвідношенням сил наших та воро-

жих. Стан нашого фронту був такий, що відступ мусів розпочатися без проволікання.

Гайдамаки нестирливо підсувалися вже до самої Христинівки. Залізниця звідси до Фастова була ціла під ударом петлюрівців. Передові кавказькі частини Денікіна появилися в Богуславському районі, майже у нас, в запіллі.

Відхід відбувався у досить тяжких умовах. Зважились відступати на Київ здовж залізниці, маючи на колесах всі свої матеріальні ресурси.

Проте, дійшли лише до станції Оратів. Далі залізниця вже була в посіданні білих, довелося занехати цю справу, перейти на ґрунтовий шлях...

Частини вишикувалися одна по одній тетівським трактом у супроводі величезних обозів, брали з собою все, що могли винести мобілізовані транспортні засоби. Але ще більше лишилося нерозвантажених у вагонах, колосальні скарби, яких не вільно було залишити ворогові. Гарматні набої, мануфактура, збіжжя, цукор, всілякі харчові продукти, все було засуджено на знищення. Поклав це завдання нищення на Мадярів, що останніми лишилися на станції.

Кіннотчики зірвали місток у двох верствах від станції, потім у це провалля пустили один по однім повною швидкістю всі навантажені поїзди. Осягали подвійну мету: не лише позбавляли супротивника багатої здобичі, але й ґрунтовно, надовго псували йому важливу лінію сполучення.

Темні ешелони поволі відходили, люди зістрибували з паротягу, і ця на загин засуджена маса, підпалена в різних місцях, розвиваючи все більшу швидкість, неслася до місця свого урочистого похорону. Тут палав маленький кратер, кипляча лійка вогню, пекельний крематорій, куди з ревом і гуркотом падали трупи поїздів. По кожному підносилося віяло полумени й диму під хмари, цей димовий смолоскип освітлював нам шлях відступу.

Мадяри з насолодою й ретельно виконали своє діло нищення. Станцію, залишили голу, як долоню, спустошену, вительбушену, наче баранячу тушу. Білим доведеться здорово пововтузитися, поки лінія почне перепускати їх ешелони. Дивилися з певним задоволенням на працю своїх рук. Чиста праця. Добрячі руки.

По цім дивізіон вишикувався за двірцем, зі-

брав варти, відсалютував нещасній станції й рушив.

Йшли слідом відступаючої кольони — білим слідом, цукровим шляхом, що звивався серед зелених ланів. Ці обози, навантажені мішками з цукром, устелювали дорогу цукровим піском. Партизани залишали цій землі солодкий спомин по собі. Поливали її гарячою кров'ю на знак своєї гарячої відданости й посипали солодким цукром на знак своєї солодкої надії на поворот.

Нам треба було квапитися, щоби не залишитися тут назавжди. Чекали щогодини, що вороже коло замкнеться на півночі, таке коло, що його не прорвати. Ось чому посувалися форсованим маршем, постановили перед Білою Церквою не більш, як два спочинки.

Біля Білої Церкви, наприкінці другого переходу, на заході сонця перегнав повільно відступаючу кольону. Зі мною п'ятеро кінних ординансів. Штаб групи залишив у Володарці на спочинку, поспішав до Білої Церкви — захопити там частини, що врозтіч ішли від Таращі, Христинівки та Сквири.

Кольона випростувалася довгою кишкою на тракті, якась піхота стомлено йшла всуміш з обозом, волочучи за собою густу куряву. Безтурботно заїхав у середину цього табору і тут раптом скам'янів, не сподіваючися того, що стало перед моїми очима. Зрозумів, якої помилки допустився: це посувався сквирський полк! Лиш тут, втиснувшись у гущавину возів, роздивився, що це були сквирчани. Але зненацька побачив і інше. Сквирчани мене також пізнали, сотня очей скупчилася на мені, партизани, що пообліплювали вози, пальцями показували в мій бік.

Стурбовано глянув навколо, виглядаючи шлях відступу, притримав коня, гадав якось непомітно вислизнути поміж возами, з тим пізно вже було клопотатися: нас оточила юрба кінних, побачив скоростріл, направлений з найближчої тачанки. Ординанси мужньо кинулися мене боронити, оточили з боків, поспішно здіймаючи карабіни. Але по їх обличчях видно було, що нічого не розуміли, що тут коїться.

Якийсь чорнявий парубійко, розмахуючи ручною гранатою, заявив мені, що я арештований. А ви — геть до бісового батька! — за-

ревів він до ординансів. — Це не ваше діло! Полк має з ним побалакати.

Кіннотчики товклися навколо, наставивши на мене цівки рушниць. В одну мить з мене здерли увесь арсенал, позбавили усіх моїх відзнак, стягли з коня, я опинився віч-на-віч перед зграєю тигрів у людській подобі.

Довкола скупчилася величезна юрба партизан, мене пронизували люті, зловісні насмішкуваті призирилі погляди. Ага! Попався! Бігав, бігав і добігався? Сам у нашу пельку голову встромив. Знатимеш, як вбивати партизанських командантів!

Треба було розрядити напружений стан цієї маси і я звернувся до них з гримною промовою.

— Пощо з ним язиком крутити, — заговорив хтось несамовитим голосом. — Під стінку й уся розмова.

— Правильно! Нащо вбив нашого командира?

— Ми, виходить, для тебе гірші від псів?

— Комісар, так можеш бити покотом?

— Хлопці, а хто він такий? Звідкіля взявся?

— Розпитати! Взяти в роботу!

Так відбувався всенародний суд під голим небом, на рівнім полі, у віддалі двох верств від Білої Церкви.

Тисяча присяжних суддів стояла довкола наїженим понурим ланцюгом. Сотня прокураторів обкидувала мене лайкою та глумом.

Потім, коли провина була стверджена з цілковитою очевидністю і без будь яких полегшуючих обставин, стали вибирати міру кари...

— Почекай, братва! — прохрипів один із суддів, пропихаючися до мене. — Я промовлю слово.

Суб'єкт в одеському стилі — прибережний осібняк, в бруднім матроськім убранні, з найширшим кльошем, в руках — мій власний мавзер.

— Із цього ліворверта він шльопнув дорогого товариша командира.

Він струсонув мавзером над головою. — Пропоную пробити й йому казан з цієї самої штуки.

Пропозиція сподобалася, викликала вибух ухвал та реготу. Не була позбавлена тонкої злодіяцької іронії: маю власти від власної боєвої зброї! Проковтнути кілька власних набоїв.

Матрос, вирячивши зуби й викотивши волячі очі з червоними білками, поволі підносили

довгий стовбур мавзера до моїх очей. В цю хвилину його погляд впав на торбинку, що висіла на моїм чересі.

— Це що? — швидко спитав він, ткнувши револьвером в торбинку. — Чом не відібрано?

Відразу ж один з бандитів підскочив і з силою сіпнув торбинку, хоча чи відірвати. Вона не відривалася, йому довелося пововтузитися, відстібнути й здійняти черес. Я не зводив очей від матроса, скупчив на собі його відвагу, гіпнотизував.

І тут, побачив, що матрос щось обмірковує, зволікає, очевидно, в нього склалося якесь нове рішення. Переводив погляд з мого обличчя на торбинку й назад. Раптом махнув рукою:

— Почекайте, товариші! Стій! Хлопці! Тут справа нечиста.

Він швидко виліз на колесо бідки й виголосив промову. Сенса був той, що я не просто вбив, а провадив якусь диявольську змову, що в мене конче мусять бути помічники, цілу цю справу треба розглянути до кінця і задля цього мене мають передати йому, матросові з усіма відібраними від мене „річевими доказами”.

Йому вдалося переконати збори, процедура вже набридла публиці, багато розходилося, таким робом я дістався до рук матросові. Торбинку, в якій була значна кількість грошей, він дбайливо засунув собі під бушлат.

Матросове ймення було Петька, він займав офіційний пост керівника контр-розвідки. Це була ціла установа, в якій було коло двадцяти молодців і тут почалася остання дія моєї трагі-комедії.

Контр-розвідка мала негайно розглянути мою змову і знайти всіх спільників її. Відразу ж Петька-матрос посадив мене і цілу свою команду на три підводи й з великим поспіхом вирушив кудись вбік степовим шляхом, очевидно, це робилося в інтересі слідства. Проте, навіщо здався такий поспіх?

Не минуло й години по виїзді з Білої Церкви, як уже наскрізь бачив, що це за товариство. Чув жаргон, яким вони порозуміваються — показовий і добре мені знаний жаргон. Бачив рухи тих диваків — яскраво воскресли переді мною тіні минулого, побут каторжних в'язниць.

Іхали цілий день, проминули п'ять чи шість сіл, причому, Петька виявив себе справжнім

полководцем. Оперував рішуче і швидко. Одна половина його війська кидалася на церкву й вмить спустошувала вівтарі. Друга влаштувала лови на найліпших коней. Ці коні потім продавали за відповідну ціну гандлярам під маркою „кінського запасу” армії...

Їхній плян був надзвичайно простий: можливо далі випередити полк, відпровадити мене до пращурів у затишному місці, а потім опинитися в Києві, раніш ніж так чи інакше виявиться розправа зі мною — і зникнути в київській вирі з відібраними від мене грошима.

Саме з цією метою Петька зупинився на нічліг у селі Віта, недалеко від Києва... У вечірнім смерканні ціла зграя зібралася в хаті, навколо великого стола — підкріпитися після денної праці. Мене теж гостинно запросили до стола, — сидів у центрі, мало не головував на цих зборах. Співтрапезники пили горілку, жвакали, між ковтками обговорювали своє завдання.

З радістю побачив, що між ними була незгода. Петька закидав решті шкурництво...

— Ех, ви, гади... Адже всі прагните одержати частку? А пришити фразера нема кому — у вас гайка слабить?

— А сам чому не пришиєш? Пес його знає, хто він... Пришиєш, — а там диви, цілий Київ поставлять на ноги, зпід землі тебе дістануть...

Так і не прийшли до порозуміння в цім основнім пункті. Після вечері всі, за виїмком вартового, вийшли на вулицю, там, біля підвод, відбувалася генеральна нарада...

Треба було негайно на щось відважуватися.

Й відваживсь. Ці дурні не підозрівали мого багатющого в'язничного досвіду, ось чому наївно поклалися на свого вартового. І я традиційним шляхом вийшов з неприємного становища: утік від них за всіма правилами підпілля, умкнув зпід арешту...

Зажадав, щоб вивів мене на двір для природньої потреби. Зовсім смеркалося. Вартовий вийшов на середину двору й сів на дерево, поставивши рушницю між коліна. А я зробив кілька кроків у глибину двору, потім кинувся стрімголов, стрибнув наче звір, до тину, перекинувся через нього в город, перелетів сусідній двір, вискочив на дорогу. Все відбулося в одну мить. За спиною гримнув стріл, потім другий та третій. Проте, знав, що вартовий у по-

В. Т.

ПРО УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ СТОСУНКИ В ГРЕЦІЇ

(За щоденником українського посла в Атонах 1919 р.*)

Українська Держава 1918—1921 рр. мала свої посольства та дипломатичні місії в біля тридцяти державах світу (головно в Європі). Діяльність українських дипломатичних представництв проявлялася не лише в зв'язках з урядовими чинниками держав, в яких наші посольства були акредитовані, але теж і з дипломатичними представниками держав, які були акредитовані в цій чи тій державі. Назагал відносин наших послів з послами в столицях держав Європи були приятні.

Зносин наших послів з дипломатичними представниками ЗДА назагал траплялися рідко, бо американські послы були акредитовані переважно в антантських та в нейтральних державах. Американських посольств не було в країнах, які утворились на руїнах австро-угорської чи російської імперій, чи в країнах ворожих антанті до 1918 р., хоч ці держави посідали тоді усю центральну та східню Європу.

З цієї причини українським послам та головам дипломатичних місій доводилося зустрічати американських представників рідко, контакти з ними ускладнювалися ще й через те, що уряди деяких держав визнавали наші посольства лише де факто. Утруднювали зносини і протиукраїнські інформатори. З цих причин постава американського посла в Осльо до Української Держави була негативна, виразно неділимсько-російська. В зустрічі з українським представником він боронив концепцію існування двох однаково сильних потуг — ЗДА та Росії в протывагу до сильної Німеччини та Англії.

Щойно після політично-мілітарних змін на сході Європи та після вияву правдомовности та слухности оцінки політичних ситуацій та передбачень наших послів, як О. Лотоцького та К. Карашевича-Токаржевського в Царгороді та Ф. Матушевського в Атонах, погляди на українську проблему антантських чи проантантських представників дещо змінилися. Американський генерал, офіційний представник збройних сил на окупованій антантою території Туреччини, хоч не міг визнавати де юре українського посла в Туреччині без згоди Вашингтону, все ж особисто з повною симпатією та респектом ставився до українського посла князя Івана Карашевича-Токаржевського та при остаточнім від'їзді його до Відня був присутній серед усіх акредитованих послів при турецькому уряді, які виїшли на залізничний двірць попрощати від'їжджаючого шанованого там репрезентанта Української Держави при Високій Порті.

Приязно ставився до України і посол ЗДА в Атонах п. Дроперс. Хоч він за словами посла Ф. Матушев-

ського, був як кожний американець „практичний” чоловік і підходив до світових проблем з погляду американського бізнесу, але мав зрозуміння і до націй, що боролась за державну незалежність. На жаль цього типу людей було мало серед дипломатів пам'ятного 1919/20 рр., як нам відомо, крім одиниць, загал американських дипломатів в Європі був слабо підготований до розв'язки низки дуже важливих справ і тому американські дипломати часто виконували ролю статистів, підпадаючи часто під вплив чи тиск диктату Франції, яка по-своєму та своїх великодержавних інтересів будувала новий європейський порядок.

**

Для підготовки першої прямої зустрічі послів України та ЗДА 27 березня 1919 року секретар посольства УНР в Атонах — Лямбріонідіс (грек з походження) відвідав з доручення Ф. Матушевського американське посольство. Його прийняв радо американський посол Дроперс, і мав довшу розмову, поцікавившись, чому секретар українського посольства до нього взагалі вдався: „чейже визнання України залежить від мирової конференції в Парижі?”. Секретар українського посольства на це відповів, що Україна чекає визнання незалежности від свободної Америки, незалежно від конференції. На це посол Дроперс заявив, що „він до послуг посла України завжди та радо його прийме”.

На умовлену годину — 29 березня до палати американського посольства прибув голова української дипломатичної місії Ф. Матушевський із своїм перекладачем Рейзе. Ф. Матушевський почав розмову коротеньким вступом як до представника вільної держави. Посол Дроперс вислухавши вступні інформації українського посла, відразу заявив, що „всі його симпатії по боці української визвольної справи й що він щиро бажає волі Україні, але політика не робиться тут, в Атонах, а в .. Парижі”. На це Матушевський відповів, що „розуміє це, але маючи на увазі мету свого приїзду, вважає за свій обов'язок скрізь і всюди пускати проміння світла на залутану лихими людьми українську справу та розвіювати туман, яким її оповито”.

Зваживши, що розмова іде із практичним американцем, який не лише цікавиться чужими політичними справами, але й економічними, посол України, перейшов на тему майбутніх господарських відносин вільної України з вільною Америкою, подаючи при тому економічну характеристику України. Економічний „вклад” послові ЗДА зробив своє. Почалась ширша дискусія, в якій перекладач українського посольства — Рейзе почав щораз то більше відчувати мовні труднощі. Німецька мова, якою продовжували розмови, зблизила обох послів та дала змогу глибше вичерпати тему обопільних зацікавлень та приспішити обмін думок. Після короткого та яскравого змалювання образу господарського визиску України Росією, американський посол щирим тоном сказав:

*) На підставі спогадів посла УНР в Атонах друкованих сином посла Ю. Матушевським в Збірнику „3 минулого” том I, стор. 138—157, вид. Українського Наукового Інституту в Варшаві 1938 року.

„— Я тепер усе розумію і ще раз скажу, що всі симпатії наші на боці України, а тільки скажіть, яку реальну поміч Вам можемо ми дати взагалі і чим я міг би стати Вам у пригоді. Бо ви знаєте, що Америка ні одного вояка не дасть, бо це викликало б протест у країні” (в Америці — В. Т.).

На це посол Матушевський відповів, що „Україна потребує поміч не людьми, а грошми, амуніцією та моральною піддержкою й що найкращою моральною допомогою було б негайно признати її незалежність, бо незалежність — „*conditio sine qua non*” боротьби сучасних свідомих елементів, що прийшли до цієї ідеї тяжким шляхом”.

Тоді посол Дроперс запитав, чому Україна не бореться проти большевиків разом з добровольцями (білою армією ген. Денікіна — В. Т.).

Матушевському довелося докладно з'ясувати найновішу історію московсько-українських відносин, про ролі денікінської армії, її дух, про поведінку цієї ж добровольської армії у Києві 1919 р. При цій нагоді довелося нашому послові торкнутися і відношення Антанти, як цілості до України та Денікіна в час перед самим повстанням проти гетьмана Скоропадського та після. Згадано побічно про Одесу, французького консула в Києві Енно, про те, як українську делегацію не допущено до виявлення дійсного становища в Україні перед антантськими представниками. В кінці Матушевський ще раз пояснив Дроперсові, чому українці борються за самостійність й добиваються визнання незалежності світовими потугами. Після цього, американський посол Дроперс ствердив загальне заплутане становище європейських проблем та нещастя Європи в максималістичному вимаганні всіх держав нараз, щоб бути великими. „Чому, мовляв, трохи не зменшити своїх домагань і не помиритися, даючи кожному жити вільним життям” — сказав посол Дроперс. На це посол України вияснив становище Української Держави, яка „в своїх вимогах не зазіхає на чуже, а тільки хоче, щоб признано було їй право на те, що їй при슬уговує.

Після цього розмова перейшла на американську так би мовити тематику. Дроперс висловив кілька думок про причину вмишання З'єдинених Держав в першу світову війну. За його словами ЗДА були примушені увійти в війну через розрив та перемогу німецької потуги в Європі, яка загрожувала навіть безпеці Америки. Кожний американець, сказав посол Дроперс, „так люблять свою батьківщину та хоче почувати себе зараз в ній так само спокійно й добре, як ось я почувую себе зараз у цьому кріслі, на якому сиджу. Отже треба було перемогти Німеччину й роздавити її й ми добилися свого. Далі втручатися у внутрішні справи Європи Америці немає потреби”.

На це Ф. Матушевський сказав: „... Ледве чи зможе Америка відмежуватися від Європи, бо тепер народи та держави так зв'язані, що ізолюватися неможливо...”

На цьому розмова між обома послами добігала кінця. Український посол ще раз сконкретизував свої постуляти, тобто про вжиття впливу та авторитету амери-

канського посла на його урядові чинники у Вашингтоні та дипломатичний корпус акредитований в столиці грецького королівства для зрозуміння цими двома сторонами слухних українських політичних домагань, тобто:

1) признання незалежності Української Держави та

2) допомоги їй зброєю, грошми й морально на міжнародних конференціях для повного включення України в коло вільних і суверенних держав світу. Рівночасно посол Матушевський додав, що для певнішого обзнайомлення із українською проблемою та політичними домаганнями, його представництво в Афинах вишле ще послові Америки окремо зладжений меморіал.

Посол Дроперс виявив велику охоту запізнатися із українським мемурандумом та опісля вислати його до державного департаменту у Вашингтон.

На пращання посол ЗДА сказав, що: „завжди радий бути до наших послуг” й ще раз висловив свою повну симпатію до української визвольної справи. Матушевський, вийшовши з посольського кабінету, був в найкращому настрою, хоч добре розумів, що симпатії посла вільної демократичної Америки, мали більш плятонічне значення, бо уся політика визволення й допомоги рішалася тоді в дальшому від Атен — Парижі.

За короткий час послы Румунії, Персії, Бельгії, Бразилії та Естонії, а особливо послы Італії, Голяндії і Грузії, як також грецькі міністерські чинники (хоча як вони були залежні від Парижу, особливо міністр закордонних справ Діомідіс), змінили своє вичікуюче становище на більш щире, а то навіть і приязне. Лише посол всемогучої Франції одинокий не хотів входити в контакт з українським посольством, будучи під впливом місцевого російського посла, який за весь час присутності нашої місії в Афинах на кожному кроці шкодив українській справі, впливаючи некорисно теж і на грецькі церковні кола та посла Великої Британії та знаного із московофольства та російського слав'янофільства посла королівства Сербії, Хорватії та Словенії (СХС). Тому в час складання візиту послом України усім акредитованим при грецькому королівстві в Афинах, одинокий посол Росії князь Демидов не мав охоти бачити в своїх сальонах посла України. Також представник Сербії був у цей час „непоінформований” достатньо про Україну та замало зацікавлений українською справою, щоб мати охоту привітати у своєму кабінеті українського представника.

**

Друге побачення представника України з послом Америки Дроперсом відбулось 21 травня 1919 року. Цим разом наш посол хотів скористати із чемности американського посла для висилки депеш нашого посольства на адресу української дипломатичної місії (Г. Сидоренка) в Парижі. Цим разом посол Дроперс прийняв посла Ф. Матушевського разом із радником місії УНР в Афинах М. Левицьким. Зустрінуто їх обох дуже мило. Дроперс охоче погодився вислати українські депеші та при цьому вив'язалася розмова про загальне становище в Європі. Дроперс скаржився на заплутаність європейських справ, будучи дуже невдоволений з крутіської та нечесної політики європейської

дипломатії в Парижі. А як заторкнули чотирнадцять точок през. В. Вільсона, то посол Дроперс, за точним поданням Ф. Матушевського, сказав: „За Вільсона в Європі хапаються тоді, коли хочуть вжити його імени до чогось, як печатку, а коли Вільзон відмовляє цього, то його отак — і Дроперс двигнув ногою, зробивши рух, немов когось випихає з хати...”

На кінець розмови посол Матушевський делікатно натякнув, на ще одну болячу для української справи в Атонах справу, а саме неустанної брехливої анти-української акції російських кол на чолі з рос. амбасадором в Атонах кн. Демидовом. Це питання поєднав посол Матушевський зі справою висилки депеші та обрав в таку форму вислову: „Доводиться Пане Міністре турбувати Вас про таку річ, хоч про нас тут дехто, кому наш приїзд став сіллю в оці, і розповсюджує брехні, віби ми привезли з собою на большевицьку агітацію мільйони”.

Реакція посла Дроперса була зразу та без більшої надуми проста, махнув рукою і сказав: плітки скрізь розповсюджені, а тут особливо. Не думайте, що тільки Вами цікавляться”. Із поведінки американського посла було видно, повну ігноранцію проти української акції. На цьому розмова і закінчилася.

Дальших зустрічей послові Матушевському довелося мати вже не багато, бо в скорому часі він помер на розрив серця на пості репрезентанта вільної Української Держави в столиці Греції.

Відомо лише, що американський посол радився та інформувався в посла Матушевського про різні національні проблеми, над якими дискутувалося в Парижі. Чи мав якісь зустрічі з американським послом заступник посла Матушевського радник Модест Левицький невідомо. Відомо лише, що після першої візиту М. Левицького в посла Дроперса в присутності Матушевського (21 травня) радник Левицький був до глибини душі розчулений ввічливістю та джентельменством американського посла, висловившись по візиті спонтанно так: ... „хотілося обійняти його”. — Тому, що архів і текст споминів М. Левицького через війну 1939-41 рр. пропав безслідно, вже не можливо сказати, яке було відношення між українським та американським посольствами. Треба думати, що й після смерті Ф. Матушевського дружні відносини між посольствами Америки та України не завмерли, а М. Левицький їх підтримував аж до свого остаточного виїзду з Атен, тобто до закриття діяльності української дипломатичної місії в столиці грецького королівства.

ДО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ!

НЕ ВСІ ВИ ВНЕСЛИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА ЖУРНАЛ НА 1960 РІК. ЗНАЄТЕ, ЩО ПІСЛЯПЛАТА НЕ ВУДУЄ І НЕ СКРИПЛЮЄ ФІНАНСОВО ВИДАВНИЦТВА. ВИДАВНИЦТВО „ВІСНИК” ПРОСИТЬ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ЖУРНАЛУ, ЩО ДОСІ НЕ ВНЕСЛИ ПЕРЕДПЛАТИ, ЗРОБИТИ ЦЕ У КВІТНІ. ВКЛАДІТЬ В КОВЕРТУ \$5.00, ЗААДРЕСУЙТЕ І ВКИНЬТЕ ДО ПОШТОВОЇ СКРИНЬКИ.

АДМІНІСТРАЦІЯ ВІСНИКА

І. Білий

ПРО КОЗАКІВ

Не всі українці обізнані з козацькою проблемою. Навіть серед провідних людей української еміграції трапляються такі, що не знають правди про козаків, не знають про цілі їхньої боротьби в роках 1917-1920 і пізніше, не знають або не розуміють підстав їхніх політично державницьких потягнень та рішень — чому діялось так, а не інакше, чому було так, а не інакше. Навіть тепер, на еміграції, зустрічаються ще серед українського загалу такі, для яких Козаки — це „стан” („сословіє”), який пережив себе. Завданням цих рядків є коротко пригадати де-що з козачої дійсності таким, яким воно є. Автор цих рядків рахує, що Козако-Українська приязнь буде однаково корисною як для справи козачої, так і для справи української. Але, щоб таке порозуміння було обопільним та щирим, треба, щоб як козаки так і українці добре знали і розуміли одні других. Козаки мають „міряти” українців не своїм, а українським „аршином”, а українці козаків козачим „аршином”.

Українці мають свою історію, а козаки мають свою.

Українці йшли й ідуть своїм історичним шляхом, а козаки так само йшли і йдуть своїм власним історичним шляхом.

Українці будують своє майбутнє, спираючись на свої національно-історичні фундаменти та свої національні ідеали, а козаки так само мають свої основи, свої підстави, свої бажання щодо свого майбутнього і коріння своїх політично-національних стремлінь вони віднаходять в своєму власному минулому.

**
*

У 1917-му році, зразу ж в перші дні революції, у козаків виявились воля до своєї державної самостійності та стремління до об'єднання козаків з козаками.

Воля до національно-державного усамостійнення була зафіксована найяскравіше в конституціях козачих республік Дону та Кубані.

Прагнучи до об'єднання всіх козацьких земель, уже в 1917-му році козаки створили Південно-Східній (Юго-Восточний) Союз, 11 (24) січня 1920 року Верховний Круг Дону, Кубані

та Тереку проголосив утворення Козачої Союзної Держави.

Звідки це все „взялося”? На чому воно базувалося?

У 1917-му та 1918-му роках, перебудовуючи „Війська” в республіки, козаки виразно підкреслювали відродження історичних традицій, поновлюючи те, що у них силою було відібране. Весною 1917-го року, відкриваючи перше засідання першого Донського Кругу, головуючий проголосив:

„Після сто дев'яносто трьохрічної перерви, відкриваю засідання Донського Військового Кругу...”

Це саме вже свідчило, що, не дивлячись на заборону з боку царських урядів знати свою історію, козаки забули не все, козака історична пам'ять дещо зберегла і донесла до наших днів.

Якщо для Дону перерва була 193 роки (від кінця царювання Петра I), то для Кубані вона була коротша: до 1917 р. пройшло всього 120 років після того, як була остання Рада Війська Чорноморського (в 1917 р. при Павлі I) і 142 роки після зруйнування Січі.

Деталь: В 1917-му році козаки зовсім не ставили питання про те, чи мають вони право робити те, що вони робили — для них їхнє право було самозрозумілим. Більше того: кубанці робили своє проти волі і заборони Всеросійського Тимчасового Уряду.

**

Козаки мають своє власне історичне ім'я на протязі тисячі літ щонайменше. Як уже згадано вище, мають свою власну історію. Почуття своєї окремішності дожило у козаків до самого 1917-го року, так само як і рештки деяких автономних прав, що царські уряди не встигли були ще скасувати.

Кожне Козаче Військо мало свою власну історичну територію, якою воно розпоряджало само. Так, на Кубані ще в 1906-му році була скликана Рада для вирішення земельних справ в межах своєї території. Звичайно, це була не та вже колишня повновласна Козача Рада і була вона скликана лише для вирішення одного питання, але навіть це було таке, чого в старій імперії, крім як у козаків, не було ніде.

Всі козачі війська мали майже однаковий адміністративний устрій, відмінний від адмі-

ністративного устрою інших частин імперії. На чолі кожного Війська стояв Отаман, призначений царем — „наказний”, — але козаки добре пам'ятали, що колись вони самі вибирали своїх отаманів.

Був і отаман всіх Козачих Військ — царський син — Цесаревич.

Козачі Станиці уявляли собою малі парляментарні республіки. Кожне Козаче Військо мало свій власний бюджет і свої власні капітали. Бувало, що царські уряди позичали у козаків. Козаки мали свої автономні збройні сили, які входили в склад російських збройних сил, але комплектувалися лише козаками, мали свій окремий устрій і свою організацію.

На військову службу козаки йшли (рекрутувалися) по своїх окремих законах, відмінних від імперських законів. Служили козаки в своєму власному одязі, на своїх конях, з своєю холодною зброєю. Від держави отримували лише зброю огневу.

Козаки не платили імперських податків. До половини минулого століття, до Олександра II (цебто якихсь сто років тому) козаки трактувалися в імперії, як окремий слов'янський нарід. Про це і в школах так учили. Уміли козаки сказати III! — навіть самому цареві, — і тоді, коли вже, після польського повстання 1863 р., в імперії на таке народи не відважувалися. В 1874-му році царський уряд ухвалив ввести для Війська Уральського (старе Військо Яїцьке) нове „Положення о воинской повинности в Уральском Козачьем Войске и отправлении службы”. А козаки відмовились підкоритись цьому новому законіві.

Царська влада послала на Яїк частини своєї русскої армії. Розпочалися арешти та суди. Але козаки не схиляли голови. Тоді почалися арешти та висилки козаків і їхніх родин в Туркестан на Аму Дар'ю (в „пешем порядку” під сильною охороною). Так тяглося до 1883 року. Весною 1881 р. вийшов царський указ нового царя Олександра III про поворот з Туркестану тих козаків, які „покаються” в тому, що вони клали опір владі. Майже всі відмовилися скористати з царської „милости”. Не раз після того русска адміністрація пропонувала козакам просити „помилування” у царя, наперед гарантуючи повний успіх тих прохань, але козаки відмовлялись просити, підкреслюючи, що по-

I. Хорольський

ПЕРЕДВЕРШИННИЙ АЛЬПІНІЗМ

Політичний старт до вершин відбувається, як кажуть, в кількох напрямках чи площинах. Започаткував його Мекміллен більше року тому своїми відвідинами московського ханату. За тим прийшла зустріч в Кемп Дейвід з його духом. Не знати, чи дух той, чи ще щось вплинули так, що роз'їзди, зустрічі і промови до мас стали політичною акробатикою сильних світу цього. Про ті зустрічі преса кожної сторони пише, з яким то ентузіазмом зустрічали люди політичних спортсменів. Ентузіазм міряється тисячами, сотнями тисяч, а в московській пресі доходить і до мільйонів. У Франції, куди оце приїздив не в гості московський некоронований цар, а щоб посварити уряд Франції з урядом Західньої Німеччини, комуністи зобілізували десятки тисяч своїх лав і вони переїздили з місця на місце, коли треба було творити ентузіазм. Так робилося в імперії за Катерини, а тепер таке робиться в Центрі Європи. За прикладом великих і сильних пішли менші, бідні політичні родичі: Аденауер, Бен Гуріон, Нассер. Зустрічі, бенкети, розмови, ентузіазм мас і багато інших видів, — все то робиться на те, щоб створити поволоку миру. Така перша площина передвершинного старту.

В другому пляні веде підготовку преса кожної країни. В московському царстві лінія її незмінна, виразна і цілеспрямована. Ту лінію послідовно, щодня наголошує „Правда”, „Известия”, „Коммунист” і інша чисельна московська преса національними мовами, а, як закон, оформляють постанови ЦК. Все там ясно: мирне співіснування двох систем, то засіб для перемоги большевизму, іншого, мовляв, не дано і не може бути, бо такий закон історії, очевидно, московської. „Кремлівський фокусник” і ціла рать, що працює для того, роблять все, щоб російський закон здійснити і накинути його світові. В різних частинах його розпалюються пожежі: з Берліну підпалюється Німеччину, щоб в димові пожежі „визволити” Європу від „капіталізму”, на середньому Сході роздмухується ізраїльсько-арабську війну, під самим Вашингтоном розпалюється революційне полум'я на Кубі, яке має перекинутись за пляном на цілу Південну Америку. А нині відповідна допомога дається в Південній Африці, де

невдоволення з розпорядження уряду носити при собі посвідку перетворились у великий заколот чорної Африки.

Світ демократії, замість боротьби з підпалювачем — Москвою, пробує гасити льоканьні пожежі і заколисує народи тим, що через зговорення на вершинах може удасться уникнути війни. Хоч в штабі Нейто розглядаються проєкти довгої і короткої війни, а в Сагарі, під час самого гостювання кремлівського миротворця у Франції, коли рада радить над розбросанням, зірвано бомбу. Ведучи захватницьку війну Росії (доречі, Хрущов у Франції вже не говорив ССРСР, а Росія), большевики не ховають цього перед населенням і перед цілим світом. Московська преса говорить ясно, що війна почата 40 років тому з капіталізмом, а це значить з Європою, має закінчитися перемогою комунізму Росії.

А американська преса розважає: може щось змінилось в зовнішній політиці на Москві-Ріці, а може вдасться наситити московський большевизм загарбаннями перед другою світовою війною і все буде гаразд. В січневому числі журналу „Форен Аффферс” надруковано статтю американського історика і дипломата Джона Кеннана „Мирне співіснування — думка заходу”. Автор ніби розуміє, що Советський Союз, змінивши методи зовнішньої політики, про людське око відмовившись від сталінської спадщини, ніде досі не заявив про засадничі зміни свого політичного курсу. Навпаки, скрізь підкреслюється незмінність і непомильність його. Вказуючи на це, Кеннан не робить відповідних висновків, а хоче тільки, щоб Хрущов сконкретизував, як він думає здійснювати в практиці московське співжиття з світом. Хоч „політична система, яка є в Росії” і не приваблює Кеннана і Захід, від якого він виступає, але її існування там автора не обходить. На його думку нинішнє поневолення європейських країн після другої світової війни, сталося не через загарбання їх Росією, а через те, що народи тих країн самі пішли за комуністичними партіями. Московські збройні сили, що були на Заході, не окупували країн Європи, а лише своєю присутністю платонічно вплинули на створення „народніх демократій”. Отже, не було агре-

сї, а лише моральна підтримка. Висовок з тих розважкань один: треба б домовитись, чи узгодити надмірне поширення кордонів моговської імперії після другої війни, бо на це Захід не дав згоди, а все інше не обходить ав-тора і Захід, який він представляє. Хоче того чи не хоче автор, але своєю байджужністю до імперської тираниї і потуранням загарабнаним Росії він скріпляє советській деспотії, помагав Кремлеві укріпити своє панування в завойо-ваних просторах. Що ж дивного, що в місяч-нику „Міжнародна Жінка“, число 2 мо-сковська дипломатія легко розправляється з фаховим істориком і дипломатом, а перед тим це зроблено в січневому числі „Комуніст“.

В передвершинному старті резолюція кон-гресу в справі поневоленних націй, між ними й Україна, втруте внесена до Палати Репрезен-тантів і Сенату в кінці березня, вказує єдино-правильний шлях, ітучи яким Захід зможе вра-тувати свою свободу від сатанії. В проекті ре-золюції говориться, що ЗДА:

„Послідовно відмовляються посередньо чи безпосе-редньо признати існуючий політичний стан уярмленних націй, що його підери російського комунізму вперто намагаться накиннути країнам вільного світу і, зокре-ма, ЗДА“.

Поголосивши, що справедливіи мир немо-жливий, без привернення незалежності і на-ціональної суверенності окупованим націям, сілюю включенням в російську комуністичну імперію, резолюція робить і політичні виснов-ки для вершин в травні цього року.

1. Конгрес Єдинених Держав підтверджує свій на-мір рішуче піддержувати народи поневоленних націй в їхніх аспіраціях до свободи, волі і національної неза-лежності.

2. Конгрес Єдинених Держав запрошує всі нації і ноєному поході за справедливий мир і волю для всьо-го людства;

3. Конгрес Єдинених Держав Америки закликає Президент на найближчій конференції на вершинах обстоювати енергійно, як справу першої ваги, невід'єм-не право всіх народів на самоуправління, індивідуаль-ні свободи та основні людські волності та, зокрема, привернення цих Богом даних прав, народам окупова-них держав“.

Ми ні на хвилину не мали сумнівів в тому, що Кремль, змінивши лише методи зовнішньої політики, не змінив і не змінить загарабницьких засад більшевизму. Москва їх сформулювала через Леніна-Сталіна-Хрушова, оприлюднивши цілі своєї війни з Заходом. Ще в 1931 році Ма-

ТРУДНОЩІ ФРАНЦІЇ

Єдиць Франції, а вірніше її політичних сил, навко-ло уряду де Голь, була недовгою. Ліквідація заколоту в Алжирі не зміцнила становища уряду. Мало вли-нув і об'їзд президентом країни. Нинішні труднощі уряду подвійні: події в Алжирі і економічне стано-висьє селянства.

Як відомо, де Голь пообіцяв алжирцям самим ви-ршити чи Алжир залишиться в складі французької співдружби народів чи стане незалежною державою. А нагадаю, після втихомирнення алжирської ребе-лі, малуць під тиском урядової партії та армії, де Голь за-говорив про вієськову перемоту над алжирцями, як єдиний шлях до миру. Срозуміло, що вієськова пере-мота не розв'язує алжирської проблеми та й освіти-ти перемоту неможливо. Заява де Голь показує, що у ге-нерала не більше шансів на розв'язку алжирської проблеми, як було і в його попередників. Підмільній уряд Алжиру вбачив в заяві президента зміну пози-ції уряду, який „богось референдум“.

Підкресливши, що відокремлення Алжиру не в ін-тересах як Франції, так і алжирського населення, де Голь вказував, як розв'язку, створення „альжирського Альжиру, тісно пов'язаного з Францією“, а підмільній уряд на вигнанні в своєму зверненні, обвинувачуючи президента у порушенні обіцяного, твердить, що насе-лення Алжиру висловивсь за повну незалежність.

І знов, після короткого відпружкання, Франція має посилити війну, затеречуючи словесні обіцянки про

право на самовизначення. Зміна позицій президента до альжирської проблеми ускладнює і без того складні відносини Франції з цілим арабським світом. В Каїро, де перебуває альжирський уряд на вигнанні, з ініціативи Національного арабського об'єднання, відкрито бюро для запису арабських добровольців на допомогу альжирцям в боротьбі з французами. Це не віщує швидкої розв'язки альжирської проблеми у війні.

Другою причиною труднощів уряду де Голя є проблема селянства, яке після Наполеона вважалося підставою соціально-економічного ладу в Франції. І так воно було, доки селянство не опинилося в обіймах посередника-торгівця. У Франції, як ні в одній країні Європи, селяни поставлені у залежність від торговців, які привласнюють велику частину, і без того малих, прибутків селянства. Де Голь, щоб припинити дорожнечу, встановив постійні ціни на сільсько-господарські продукти, а це ще більше погіршило і до того мізерне становище селянства. Останніми часами дійшло до відкритих селянських невдоволень і більшість членів національного зібрання постановили домогаться скликання національних зборів, які б мали винайти заходи до поліпшення економічного стану селян. Президент відхилив ці домагання, отже, Франції загрожує чергова криза уряду.

ЗУСТРІЧ ПОЗА ПРОТОКОЛОМ

Не є таємницею, що в миролюбній „атмосфері”, якою оповивають великопростірні політики світ перед вершинами, існує два дуже замотаних політичні вузли: на близькому Сході — арабсько-ізраїльський, а в центрі Європи берлінський вузол, як центральна складова частина європейської проблеми. Колись може історики встановлять генетичний зв'язок між цими творивами, а поки вони існують, як і інші, самі собі. Програми для вершин ще немає, але берлінський вузол буде в центрі миролюбивих розмов. Хоч немає надій на його розплутання, але говорити будуть.

То ж зрозуміло, що після об'їздів найбільших прийшло гостювання менших. В березні ЗДА відвідав голова ізраїльського уряду Бен Гуріон. Відвідав і канцлер Західньої Німеччини Аденауер. Обом їм дано докторські титули гоноріс кауза, формально Бен Гуріон і приїздив за одержанням звання доктора прав в університеті ім. Брандейза, хоч цей університет не має правничого факультету. Мабуть домовлення з університетом були зроблені заздалегідь і ждали, доки не виникне потреба приїхати за другим докторатом до ЗДА. Преса повідомляє про успішність відвідин, а про ізраїльська преса з захопленням підкреслювала, що Бен Гуріон повернувся до Ізраїлю не з порожніми руками.

На зустрічі з президентом Айзенгавером, як і на зустрічі в Лондоні, голова ізраїльського уряду, домагався відповідних гарантій для своєї країни перед вершинною конференцією. За останні роки Москва поважно озброїла ОАР літаками, танками, підводними човнами. Гарантії мали б бути того роду, щоб на вер-

шинах припинили московську допомогу Єгиптові, бо озброєння його таїть поважну загрозу мирові. Про озброєння Ізраїля, а воно не менше, як Єгипту, мови не було. В зустрічі з Гамершильдом Бен Гуріон домагався відкриття Суецького каналу для ізраїльських кораблів. Але найбільш плідною була зустріч з канцлером Західньої Німеччини, з якою Ізраїль не має дипломатичних зносин. Вона відбулася в пляні припадково. Бен Гуріон оселився в готелі Валдорф Асторія, над апартаментами німецького канцлера. Зустрілися припадково. Ну, як водиться, після двохгодинної розмови, видано повідомлення, в якому сказано, що „взаємне співробітництво між Західньою Німеччиною і Ізраїлем буде продовжуватись. Західня Німеччина всіляко буде підтримувати Ізраїль”. Досі Німеччина виплачує компенсацію за майно, відібране у жидів, і як репарації постачає Ізраїль промисловими виробами. Після зустрічі ці економічні зв'язки ще будуть посилені.

З ЗУСТРІЧІ ХРУЩОВА З СУКАРНО

На зустрічі Хрущова з президентом Індонезії зайшла мова про мету соціалізму. Коли Сукарно почав хвалити варіант індонезійського соціалізму, що ставить своїм завданням „створити чудесне життя для всіх без визиску” Хрущов перебив його, сказавши: „ні, ні соціалізм — то плян і кожна хвилинка має бути розрахована, все життя має бути обреховане”. На це Сукарно відповів ляконічно, але чітко: „так це є життя роботів”, сказав він.

МІЛЬЙОН АГІТАТОРІВ

„Радянська Україна” за 17 лютого вмістила звітну доповідь Миколи Підгорного, секретаря компартії для України, виголошену на XXI з'їзді КПУ. Доповідь довга, нудна і заляжена штампами, в кінцевому уступі її наголошено ідеологічну роботу. Підгорний підкреслює, що „ідеологічна робота повинна бути в центрі уваги всіх організацій, які в міста і села України постійно посиляють „понад мільйон агітаторів”. Багато, дуже багато: на 32 українці один агітатор. Пильно опікуються, незпроста така велика обслуга. Коли б Підгорний нічого не говорив про зміст ідеологічної праці, отой, „понад мільйон агітаторів” сам за себе говорить. Видно, що ту армію треба тримати і діла в неї багато. Не вправляється й вона, як виходить з доповіді секретаря.

Як основне завдання в ідеологічній роботі, Підгорний поставив перед учасниками з'їзду: „дбати не тільки про збільшення пропагандивних кадрів, а й про серйозне підвищення майстерности, допомагати їм поєднувати виховну роботу з практичними завданнями, за розв'язування яких борються трудівники промисловости і сільського господарства”.

Серед так поширених розважень на тему еволюції московського режиму і „розширення там свободи”, експерти в совєтських справах чомусь не цікають питан-

ня, якими засобами утримується імперська система. Крім агітаторів за сумісництвом, яких виділяють організації, в Україні „в системі політичної освіти навчається тепер близько 1.900 тисяч осіб“. Це той постійний адміністративно-агітаційний апарат, ціла армія, що з дня в день має нагинати людей бути покірними владі. Цифри промовисті. Крім того існує не менший адміністративно-окупаційний апарат в допомозі агітаторам, існує система таємної „опіки“ і все то на те, щоб вгамовувати спротив і невдоволення проти імперського ладу. Опіка досконала, але й вона не забезпечує спокою режимові, бо як заявив Підгорний, „ми не можемо ігнорувати можливості буржуазного впливу і повинні боротися проти проникнення в середовище совєтських людей і особливо в середовище молоді чужих нам поглядів і звичаїв“.

„Треба пам'ятати, що мирне співіснування двох систем це співіснування без війни, але разом з тим найгостріша ідеологічна боротьба між соціалізмом і капіталізмом. Ми повинні рішуче і послідовно боротися проти ревізійонізму, проти будь-яких проявів буржуазної ідеології, проти проявів українського націоналізму“.

Чи є щось нового в цих настановах і вимогах московського намісника на Україні? Новим є те, що, говорячи про недоліки пропаганди, Підгорний ставить домагання про поліпшення її в зв'язку з справами молоді. Вона, як виходить з тексту настанов, є під впливом „буржуазної ідеології“, а ще більше під впливом „ревізійонізму“ і націоналізму, не буржуазного, а українського. Це на нашу думку є переважне в твердженнях секретаря. Армія агітаторів і ціла система не в силі охоронити молоді від небезпечних впливів. Не обминув Підгорний і „буржуазних націоналістів“, що тиняються за кордоном і ведуть „антисовєтську пропаганду“. Згадавши про нас, він виявив дещо інший підхід до побороювання антисовєтської пропаганди, більш фаховий. „Ми ніколи не ототожнювали всіх українських емігрантів, заявив секретар, з українськими буржуазними націоналістами. Реакційні елементи в їх числі націоналістичні прихвостні намагаються їх облутати і спровокувати“.

Диференційований підхід. Досі всі ми були ворогами народу, а тепер стосується більш фахова тактика. Стратегія наступу на світ в співіснуванні з ним породила тактику диференційованого підходу в боротьбі з українською еміграцією. Хоч вона не нова, бо її стосувала Москва у війні з українським селянством, при винищуванні культурних сил, проте, мимо неї пройти не можемо.

На з'їзді виступив і новий командир ідеологічного фронту при ЦК А. Скиба. Як і Підгорний, він говорив про безпеку на ідеологічному фронті, підкреслюючи важливість плекання „традиційної дружби до великого руського народу“. І тут же заявив, що „наша зброя повинна бути завжди відточеною і разучою“. Треба признати, що Скиба дещо обізнаний з українською пресою, яка виходить поза межами СРСР. Лаяв Скиба нашу пресу за те, що говорить у світі про „заги-

бель українського мистецтва, роздуває недоліки і тимчасові труднощі нашого росту“, закликав посилити боротьбу з отими небезпечними впливами і тут же поставив нові вимоги до робітників науки і культури. „Треба, щоб кожна наукова праця, кожний твір літератури і мистецтва були пройняті бойовим наступальним духом нетерпимістю до будь-яких проявів чужої нам ідеології“. Мова войовнича, треба сподіватись, що за нею прийде і практика, ще більшої цензури на українську пресу.

В статті С. Крижанівського („Літературна газета“ за 12 лютого ц. р.) названо великою культурною подією вихід першого тому „Української Радянської Енциклопедії“. Подія, то й подія. Щоправда запізнена, бо ще 30 років тому підготовлялось видання УРЕ, а потім всі матеріали були знищені і редактора ліквідовано. С. Крижанівський в появі першого тому вбачає великий здобуток і захоплюється точністю і документальністю видання. Яка вона можна знати хоч би з того, що Крижанівський не називає українського матеріалу, а як зразок точности наводить статтю „Бакінські комісари“. Нормально такий незначний епізод, як розстріл кількох комісарів, не має істотного значення для української енциклопедії. Судячи з рецензії Крижанівського, можна наперед припускати, що українська культура, історія і всі вияви національного життя будуть навітлені в Енциклопедії з позиції московського централізму, пригнані на московський копил. Мабуть це бачить і розуміє рецензент, тому вже в рецензії на перший том пише: „що різні буржуазні націоналістичні покидьки, які тиняються по закордонних смітниках не оминуть нагоди, щоб справити навколо видання УРЕ свій відьомський шабаш“. Шабашу не буде, але критика і розкриття московської фальші має бути і буде. Добре, що вийшов перший том, не зле, що рецензент не забув нас. Вдумливий читач, зрозуміє так, як треба, а не так, як повчає запряжений рецензент.

З НОВИХ ВИДАНЬ

- Меланія Кравців** — Калейдоскоп. Оповідання — 1960. Накладом видавництва „Гомін України“, Торонто — Канада. Обгортка роботи Б. Стебельського. Стор. 136.
- Люди підпілля.** Збірка нарисів, оповідань і спогадів. Накладом Української Видавничої Спілки, Лондон 1959. Стор. 294.
- І. Смолій** — Зрада. Оповідання. Видавництво Юліяна Середяка. Буенос-Айрес — 1959. Обкладинка роботи П. Крюкова.
- Прот. М. Федорович.** На стежках життя. Нью Йорк 1960. Бавнд Брук. Стор. 46.
- І. Смолій** — У зеленому підгір'ї. Повість. Літературна редакція В. Давиденка, обгортка артисти-малюра А. Климка. Видання „Свободи“. Стор. 190.

Ділимося з членством В. Ф. і громадянством болючою вісткою, що 27 березня 1960 р. помер несподівано на 53-му році життя

Д М И Т Р О М И С Ь К І В

член Проводу Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, колишній член Головної Ради ЗЧ ОУН, колишній Головний Контрольний ЗЧ ОУН, активний довголітній член ОУН на Рідних Землях та видатний суспільно-громадський діяч в Батьківщині і на чужині. Похорони відбулися в середу 30 березня 1960 року о годині 16-ій в Мюнхені-Вальдфрідгоф. Заупокійну Службу Богу відправлено в середу 30.III ц. р. о год. 9-ій ранку в українській католицькій церкві св. Івана Хрестителя при Кірхенштрассе.

Вічна Йому Пам'ять!

ДРУЗИ ПОКИНОВОГО

(Продовження з 2-ої сторінки обкладинки)

По \$ 2.00: К. Грисенко, В. Федорик, К. Капець, Я. Лаврів, М. Демидчук, М. Кравчук, М. Хмельницький, Ф. Пелипців, М. Івасюта, А. Васараб, А. Язвїнський, Л. Федак, Ф. Ружицький, О. М. Земляченко, І. Довгань, А. Пахолок, І. Вахурський, С. Готра, В. Іванишин, М. Сенік, І. Кармелюк, П. Буковинський, Н. Комиць, О. Шкрамко, Г. Вожик, І. Задорожний, Д. Липовий, С. Галькович, Н. Юрчишин.

По \$ 1.00: І. Вадайло, М. Зарічний, М. Тарановський, Л. Зелінський, І. Кобрин, В. Козак, Антош, С. Кибала, І. Томський, М. Капуста, М. Смерека, О. Букшований, Ф. Казаласкі, В. Кичула, М. Мороз, І. Войко, М. Івашко, Н. Мороз, М. Польовий, І. Шкаляк, С. Якимець, П. Кондратюк, Сф. Бартошик.

БОФАЛО, Н. Й.

Українська Радіопрограма В. Шарвана — \$ 639.40
\$ 113.00 — Старші Пластуни, Станиця Бофало.

\$ 50.00 — В. Федорів (Ст. Кетерінс).

\$ 38.00 — з родинного свята.

\$ 25.00 — В. Федорак (з того \$ 5.00 на пам'ятник).

\$ 21.00 — Ліга Католицьких Жінок (Веланд, Онтаріо, Канада).

По \$ 20.00: Мельник (Гамільтон, Канада), І. Чмола, Т. Чмола, Г. Романків (\$ 5.00 на пам'ятник, \$ 10.00 на ОУН).

По \$ 15.00: І. Присяжний (з того \$ 10.00 на ОУН), Білоголовський, (з того \$ 5.00 на ОУН), М. Кружинська (Оліян \$ 5.00 на пам'ятник, \$ 10.00 на ОУН), П. Романків (з того \$ 5.00 на пам'ятник).

По \$ 11.00: І. Голобут (\$ 5.00 на пам'ятник, \$ 1.00 на ОУН).

По \$ 10.00: Родина Щербаків (\$ 5.00 на пам'ятник), П. Тиховський (Блекдейл), А. Хтій (\$ 5.00 на пам'ятник), М. Майса, Род. Данилюків, К. Павлів \$ 5.00 на пам'ятник), Панчишин (Ніагара Фолс) (\$ 5.00 на ОУН), М. Фрейдей (\$ 5.00 на пам'ятник), З. Дергак, С. Квасницький (\$ 5.00 на ОУН), 9-ий В. ЮСУМА, В. М. Михайлюк (\$ 5.00 на пам'ятник), М. Стадник (Лакавана, \$ 5.00 на пам'ятник), О. Залеський і Г. Лагодинська.

\$ 8.00 — М. Значко.

По \$ 5.00: А. Тихонюк (Батавія), І. Кульчицький, К. Бурда, Ю. Попадин, В. Деркач, Ст. Кетерінс, М. Хутко, Роздольський, Ст. Кетерінс, д-р М. Лоза, Д. Джек, М. Савуляк, В. Карачак, С. Гриндик, М. Паньків, С. Субейко, М. Різник.

По \$ 3.00: П. Е. Осахо, І. Куява, О. Скібак.

По \$ 2.00: І. Гнатишин, В. Михайлюк.

ЛОРЕЙН, ОГАНО

Листи чч. 712-720 — \$ 680.00

Листа ч. 712. Збірщик Д. Головацький

По \$ 50.00: 29 Відділ ООЧСУ, УККА, Відділ в Лорейні.

По \$ 10.00: Укр. Нар. Союз, 233 Відділ, Д. Головацький, О. Криштальський.

\$ 5.00 Я. Хаванський, \$ 3.00 С. Горолевський.

Листа ч. 713. Збірщик Я. Рудяк.

\$ 20.00 — Яків Рудяк.

По \$ 10.00: А. Близкун, Д. Микита, І. Охрін.

По \$ 5.00: І. Лучковський, М. Кушнір, д-р Ю. Сілецький, М. Андрійович, П. Яців.

\$ 4.00 — І. Кульчицький.

По \$ 3.00: С. Шуя, П. Ратич, М. Пастернак, Г. Гаркач, Т. Малачинський.

По \$ 2.00: М. Банорчак, А. Кучила, М. Мельничук.

По \$ 1.00: І. Лівчанин, П. Лукша, Д. Лисак.

Листа ч. 714. Збірщик Дирів Григорій.

\$ 30.00 — Григорій Дирів.

По \$ 20.00: д-р Р. Стеткевич, Д. Кудряка.

По \$ 10.00: С. Ганчарик, П. Оринчак, Г. Черкас, В. Крайчик.

О С Т О Р О Г А !

Українська установа в Нью Йорку одержала 4 квітня ц. р. кимсь написане і надруковане в друкарні звернення — явно провокативного характеру.

На лицевій стороні коверти поставлено поштовий штемпель April 3, 1960. 11:30 P. M., New York 1, N. Y., а на звороті коверти написано м а ш и н к о ю д о п и с а н н я ніби адресу надавця ODFFU, P. O. Box 304, Cooper Station, New York 3, N. Y.

Головна Управа ООЧСУ, довідавшись про це припадково, вважає за свій обов'язок заявити, що то є провокація.

І. Вовчук

Голова ГУ ООЧСУ

Нью Йорк 6 квітня 1960 р.

По \$ 5.00: В. Данилейко, А. Шумила, М. Черкас, М. Іжак, І. Микита, В. Безгацький.

\$ 3.00 — М. Пакуш.

По \$ 2.00: Б. Варнай, М. Сушко, М. Бучинський, о. І. Піджарко, Г. Гейзен, П. Гаркач, М. Пилипів.

\$ 1.00 — М. Сугарик.

Листа ч. 715. Збірщик О. Дрогомирецький.

По \$ 10.00: О. Дрогомирецький, Е. Химич, СУА 69-ий Відділ ім. Н. Кобилянської.

По \$ 5.00: О. Лисюк, А. Марківч, М. Сикута, В. Віляк, В. Кальошик, Е. Пакуш, В. Горський.

\$ 3.00 — Я. Варнич.

По \$ 2.00: В. Кичун, Г. Бейба, М. Максимів, П. Повар, М. Боївка, І. Деревняник.

По \$ 1.00: В. Горностай, Я. Балюх, С. Химич, П. Івашишин.

Листа ч. 716. Збірщик О. Дрогомирецький.

По \$ 10.00: М. Осідач, Е. Кушнір, І. Влашин.

\$ 5.00 — Євген Пашин.

По \$ 2.00: І. Головецький, С. Зубаль, М. Кобилянські, Р. Левицький, В. Шуя, І. Павлишин.

По \$ 1.00: Т. Яжик, А. Кузан, К. Мецюлинський.

Листа ч. 717. Збірщик М. Турій.

\$ 20.00 — Василь Цікало.

По \$ 10.00: М. Турій, Д. Бедрій, Пастухів, В. Купіняк, В. Левицький.

\$ 8.00 — М. Ступарик.

По \$ 5.00: М. Мусійовський, С. Шапків, Д. Костюк, Р. Фокшанський, І. Левицький.

По \$ 3.00: А. Пацлавський, д-р Сапович.

По \$ 2.00: П. Проць, Г. Сивий.

По \$ 1.00: М. Данилів, Ю. Любінецький.

Листа ч. 720. Збірщик Г. Дирів.

\$ 10.00 — Павло Веца.

По \$ 5.00: С. Щєблоцький, В. Кульчицький, М. Трипняк.

\$ 3.00 — О. Федик; \$ 2.00 — В. Щєблоцький.

СТ. ПAVЛЬ, МІНН

Листи чч. 926-927. Збірщик М. Січ — \$33.15.

\$ 5.00 — М. Січ.

По \$ 3.00: О. Пачковський, М. Тютюник.

По \$ 2.00: К. Малайчук, Т. Петрусь.

По \$ 1.00: М. Денисюк, М. Мірза, Р. Рибак, М. Ковалевський, А. Яскій, В. Гарбер, П. Шайда, М. Хамець, Г. Гранічний, Д. Дубневич, М. Свистун, Г. Сложинський, М. Михалевич, А. Заславець, І. Вугаско, В. Тихан, С. Тисовський.

ПАСЕИК, Н. ДЖ.

Збірка — \$ 672.51.

\$37.51 — З Академії сл. п. С. Вандери 1. XI. 1959.

\$ 20.00 — Осередок СУМА.

\$ 15.00 — Слободян І. В.

По \$ 10.00: 7-ий Відділ ООЧСУ, М. Брездень, Я. Петрик, В. Познахівський, П. Шарий, С. Бабій, д-р В. Филіпчук, Я. Петеш, О. Іванків, В. Свєред, О. Гуменний, І. Хомко, С. Погора, Т. Січкоріз, О. Маслиган, І. Березовський, П. Березовський, М. Яремко, П. Лучка.

По \$ 5.00: Й. Васильків, д-р Ю. Герман, д-р П. Кобзар, О. Гудзій, інж. Т. Рудницький, Я. Кушлага, М. Безушко, І. Паниця, В. Шиш, М. Струк, К. Яцишин, М. Зеліньський, М. Вітик, В. Цюпа, М. Драйчук, А. Кусен, С. Вацик, М. Вацик, П. Турконяк, М. Борбич, М. Когут, М. Палига, М. Соровський, А. Писанюк, В. Ба-

14 березня 1960 року
помер у Боффало член ОВФ

ОМЕЛЯНБУЛА

родом з Борщівщини

Вічна Йому Пам'ять!

Друзі Покійного

калець, Н. Михайлишин, В. Салагай, В. Палюх, Д. Мазурик, А. Рудницький, М. Прокопів, І. Прокопів, В. Гарасимів, Т. Моравський, Т. Леськів, А. Ваньо, Б. Гірняк, В. Мицак, Г. Матцішин, С. Івасівка, І. Мельник, А. Сметана, С. Андрусишин, М. Білецький, Г. Мочурад, Г. Чура, Ф. Джура, П. Дацко.

\$ 4.00 — Мирослав Качала.

По \$ 3.00: В. Мочула, А. Вовченко, П. Міхоцький, Б. Калавур, І. Добко, І. Пукаляк, Г. Савка, д-р І. Марченко, Ф. Вірстюк, проф. С. Вобиляк, Р. Пільчак, Т. Садівник, В. Яцейко, С. Кусяк, Я. Зеліньський, Т. Окаль, В. Кузик.

По \$ 2.00: М. Савчин, Гр. Неділько, О. Козак, Р. Прус, Ол. Малащук, П. Приймак, Корничук, В. Калатало, Г. Целюх, А. Маркович, М. Грона, А. Хитрак, В. Боднар, М. Іванців, М. Костко, П. Мазур, Гр. Тантала, М. Рикуча, Ф. Турковська, І. Онацький, І. Данчишин, В. Федоришин, В. Хомко, Вол. Медвідь, П. Дацій, В. Вацора, З. Семенюк, М. М. Желяцькі, Д. Яворський, Вол. Сенишин, В. Марущак, В. Гавриняк, Р. Кацага, І. Паниця, М. Яремчук, А. Скірка, М. Коциловський, П. Турчин, Й. Каміньський, С. Лалічак, В. Ратушний, Ю. Котляр, І. Бенедик.

\$ 1.50 — В. Сидорук.

По \$ 1.00: Пелтишин, П. Касій, П. Турчин, Гр. Прус, Д. Прус, Д. Карпін, І. Макух, Д. Влонський, проф. А. Кривовязя, І. Малюта, М. Онацький, І. Кузь, М. Салій, П. Іванюк, Ю. Назаренко, Н. Цапар, Я. Вріль, д-р Ю. Химинець, М. Микітчук, В. Оліярник, І. Гончарик, М. Гицишин, М. Федачинський, І. Голодний, М. Цапар, В. Яциняк.

МІЛВОКИ, ВІН.

Листа ч. 032. Збір. В. Сабат і І. Тимчишак — \$184.95.
\$ 42.95 — з Листопадового Свята і жалібною вечора, присвяченого сл. п. С. Вандери.

\$ 25.00 — Д. Закалюк.

По \$ 20.00: В. Сабат, С. Каспрук.

По \$ 15.00: Б. Невидович, М. Гузія.

По \$ 10.00: І. Лопушанський, Д. Михайлечко, М. Гречило, В. Кріп.

\$ 3.00 — Місюрак.

\$ 2.00 — Р. Ступницький.

По \$ 1.00: В. Стефанишин, М. Худик.

БРІСТОЛЬ, ПА

Збірщик В. Найдан — \$ 50.00.

АМСТЕРДАМ, Н. Н.

Листи чч. 901-905 — \$138.00

Листа ч. 901. Збірщик І. Пастернак.

По \$ 5.00: І. Пастернак, С. Когут, В. Кривулич, І. Коваль, В. Варшона.

(Продовження виказу в наступному числі)

У виданні
 Організації Оборони Чотирьох Свобід України
 та
 Ліги Визволення України
 вийшов 170 том Записок Наукового Товариства
 ім. Шевченка

**О. ОГЛОБЛИН
 ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА
 ТА ЙОГО ДОБА**

Монографія на 410 сторінок з 10 розділів
 — це синтеза наукової праці автора про-
 тягом кількох десятиліть над „добою ма-
 зепинського ренесансу”.

В книзі вміщено недруковані досі ілюстрації
 і мапу України.

Обкладинка і заставки до розділів — в стилі
 барокко, роботи мистця М. Бутовича.

Мовна редакція — В. Давиденка.

Короткий огляд праці — в англійській мові.

Книга в твердій оправі (емітація шкіри)
 з золотим відбитком на обкладинці.

Ціна книги — з пересилкою — \$ 6.00

**ПРИДБАЮЧИ КНИГУ, ПОМАГАЄТЕ
 ШИРИТИ ПРАВДУ ПРО УКРАЇНУ В СВІТІ!**

Замовлення приймає:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station,
 New York 3, N. Y.

**ЩО ПИШУТЬ ПРО ЛІТЕРАТУРНИЙ ТВІР
 УЛАСА САМЧУКА „ЧОГО НЕ ГОІТЬ ОГОНЬ”?**

„Чого не гоїть огонь” чи не найсильніший патріотич-
 ний твір нашої белетристики останньої доби...

Шлях ч. 25, О. Мох

„Чого не гоїть огонь” це одна зі світлих сторінок на-
 шої нещодавньої боротьби у рядах Української Пов-
 станської Армії. В книзі переплітаються три елемен-
 ти, три акції, три ідеї: переродження Якова Балаби,
 прекрасна трансформація Віри Ясної і переміна во-
 линських селян на воликів. Всі три ідеї, спонтанно,
 сказати б, навіть закономірно — сходяться в одній
 точці, творячи чудову синтезу й апотеозу УПА.

„Чого не гоїть огонь” — це першоякісний літератур-
 ний твір, надхнений нашою недавньо-минулою дій-
 сністю, його кожен прочитає з дійсною насолодою
 духовною, а може навіть з гордістю за письменника.
 „Свобода привілей відважних”. „Українська думка”,
 Лондон.

Д. Вучинський

**НЕМАЄ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ
 БЕЗ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ!
 НЕМА УКРАЇНСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ
 БЕЗ ВИДАНЬ ООЧСУ:**

Ціна в дол.

О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба 410 сторінок	6.00
У. Самчук: Чого не гоїть огонь. Роман. — 288 стор.	3.75
Е. Маланюк: Малоросійство, 36 стор.	0.50
Е. Маланюк: Остання весна — поезії, 104 стор.	1.50
А. Княжинський: На дні СРСР, 232 стор.	2.75
М. Щербак: Багаття — лірика, 64 стор.	0.75
Правда про Росію — за Астольфом де Кюстіном опрацював О. Мирчанський	2.00
Ф. Одрач: Щебетун — повість, 294 стор.	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, стор. 154	1.25
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніп, 44 сторінки	0.50
Д. Донцов: Підстави нашої політики, 210 стор., тверда оправка	2.75
м'яка оправка	2.25
Е. Маланюк: До проблеми більшовизму, 82 стор.	1.00
* Історія Русів, 346 стор., тв. оправка	3.00
м'яка оправка	2.50
Д. Донцов: Правда пращів великих, 95 стор.	0.50
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00
Д. Донцов: Поетка вогняних меж — Олена Теліга, 93 стор.	0.50
О. Оглоблин: Українсько-московська угода 1654 р., 100 стор.	0.50
О. Оглоблин: Хмельниччина і Українська дер- жавність, 24 стор.	0.25
В. Гринько: Панславизм в советській історіографії і політиці, 37 стор.	0.25
Б. Кравців: Людина і воєк (сл. п. Р. Шухе- вича-Чупринки), 31 стор.	0.25
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, 15 стор.	0.15
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, 80 стор.	0.50
П. Мірчук: З мого духа печаттю (у 25-ліття ОУН), 30 стор.	0.25
В. Січинський: Крим, істор. нарис, 31 стор.	0.25
Т. Ерем: Советський акваріум, 142 стор.	0.50
М. Щербак: Шлях у вічність, поема, 29 стор.	0.25
РГЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958 і 1959 роки в гарній полотняній оправі з золотими витисками	5.00

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ:

Le Vasseur De Beauplan: "A Description of Ukraine" в книзі з мапи України з XVII стол.	3.00
М. Чирівський: The economic factors in the growth of Russia, тв. оправка, 178 стор.	3.75
О. Оглоблин: Treaty of Pereyaslav, 100 стор.	0.50
100 стор.	0.50

Замовлення просимо присилати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station,
 New York 3, N. Y.